
NAZIONALE
VITT. EMANUELE
BIBLIOTECA
12
27 F
15

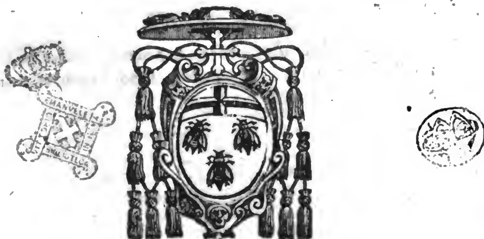
OPOBALSAMI ORIENTALIS

In conficienda Theriaca Romæ adhibiti.

MEDICAE PROPVGNATIONES

Auctore

BALDO BALDO FLORENTINO,
in Almæ Vrbis Gymnasio Medicinæ Practicæ ordinario Professore.

ROMAE,
Ex Typographia Reuerendæ Cameræ Apostolicæ. MDCXL.

SVPERIORVM PERMISSV.

mov.

nique quod ad charitatem attinet, tam immensa illa est, vt laudari à me, quamquam illius probè sim conscius pro merito non possis; Ideoq. quæ ego præstare non valeo, faciendũ relinquo pauperibus nedum omnibus in magna hac Vrbe degentibus, qui cùm decumbunt, medicam opem, medicamentaq. ex Officina ad hũc tantũ finem tuis sumptibus instituta, scilicet PRO PAVPERIBVS, nanciscuntur, sed potissimum sexcentis penè familijs sub Parrochia SS. Laurentij, & Damasi habitantibus meæ curationi perquam humaniter à te commissis, quas insuper quotidie rebus ad vitam necessarijs instructas esse, iubes: Adeo vt pietate, ac charitate sic emineas, vt eos, qui vixerunt opere vincas, & posteris exemplo futurus sis. Præterea vt mulieres Aegyptiæ balsamio ad decorem vultus, pulchritudinemq. sibi conciliandam non infeliciter vtuntur; atque Medicis idem summopere commendatur ad vindicanda à putredine corpora, virtutemque conseruandam, necnon contra pestem, & Ferarum ictus, morsusq. virulentos; sic tu, Cardinalis Humanissime, quot tẽplis, sacrorũq. Hominum, ac Virginũ collabentibus cęnobijs, vel non restituisti nitorem, vel à fundamentis ea erigendo, antiquam non reddidisti Iuuentam? Quot ex tabe contabescentes egenos pia liberalitate à corruptione non vindicasti? Et contra dirissimos Pestis insultus, quos non exantlasti, eos magna cum Vrbis, & Orbis admiratione oppugnando, expugnãdoq. Herculeos labores? Tibi ergo mea de Balsamo tractatio qualiscũque tandem illa sit, optimo iure debetur, & à me præsertim, qui me cunctaq. mea tibi debeo, quique insuper probè cognosco, non aliunde melius conciliari ei posse gratiam aliquam, aut diuturnitatem, quàm ex tuo patrocinio Balsamo quolibet præstantiore. Qua spe dum teneor hoc etiam voueo, vt incolumem te quam diutissimè seruet Omnipotens ille Deus, de quo in sacris Codicibus scriptum est. *Sancti tui Domine florebunt sicut lilium, & sicut odor Balsami erunt ante te.*

OPO-

OPOBALSAMI ORIENTALIS

In conficienda Theriaca Romæ adhibiti.

PROPVGNATIO I.

Coram

Illustrissimo, & Reuerendissimo D. Thadæo Collicolæ S.mi D. N. Medico intimo, &
Perillustri, & Excellentissimo D. Io. Iacobo Vbaldino Deputatis.

RÆSTANTISSIMI DD. Cum æstate iam præterita D. Antonius Manfredus in Vrbe Aromatarius conquisitis magna sedulitate ijs medicamentis, quæ ad componendam pretiosam Theriacæ antidotum requiruntur, ea vt moris est publico exposuisset conspectui, & inter reliqua liquorem quendam cum inscriptione Opobalsami orientalis, & veri, petijt à D. Prothomedico, & duobus eius Consiliarijs DD. Paulo Zacchia, & Bernardino Mesorio, necnon quatuor alijs ex Medicis Romani Collegij videlicet DD. Alexandro Menghino, Balthassare Bonanno, Ioanne Manelpho, & me Baldo Baldo, vt probarentur talia medicamenta si probatione digna visa fuerint; & licentia ac facultas ex illis Theriacã conficiendi sibi impertiretur. Quare singula nos medicamenta considerantes, & potissimum succum illum Opobalsamum nuncupatum, Venetijs huc aduectum, in eoque illa omnia, quæ ad ipsum cognoscendum tum à Dioscoride, tum præsertim à Prospero Alpino tradita sunt, accuratè examinantes, non reliqua modò, sed Opobalsamum illud tanquam verum approbauimus, & facultatem conficiendi cum illo Theriacam Manfredo prædicto impertiti sumus, vt etiam D. Vincentio Panutio pariter Aromatario, qui post aliquot dies eiusdem liquoris vnc. 1.5. pro vna dosi in apparatu suæ Theriacæ ostendit, & vt Mãfredus licentiam illum adhibendi desiderauit, petijt, & obtinuit. Verùm id conspicientes alij Vrbis Aromatarij, & ægrè ferentes, Sanctissimo Domino

mino Nostro VRBANO VIII. Pont. Opt. Max humillimè exposuerũt talem succum minimè esse verum Opobalsamum, sed quid factitium, & falsum, proindeque petierunt vt Theriaca cum illo confecta velut inutilis, & fortasse perniciosa proijceretur. Quæ autem est Sanctitatis Suæ ingens benignitas, querelam audiens DD. Vestris Excellentissimis mandauit, vt rem hanc sedulò recognoscerent, & quid videretur, enunciarent; Vnde, tum quia aduersus nostram approbationem, & Theriacam iam compositam nonnullæ medicorum quorundam, qui Aromatarijs fauent, circumferuntur consultationes, tum quia non paucis prima fronte visi sumus inconsultò ac nimis facilè succum à multis sæculis non visum comprobasse, idcircò vt primis satisfiat, & secundi conspiciant, atq; intelligant non temerè nos, atque inconsideratè in hac re progressos fuisse, hæc pauca DD. meis significare constitui, longiores discursus, & maiori doctrina plenos, felicioribus, famosisque meorum Collegarum calamis, relinquens.

Igitur vt primùm visus fuit liquor ille verus Balsami succus, sic in dies magis magisque ex repetitis experimentis videtur talis existimandus. Licet enim fortasse non sit per incisionem Balsamiferi Arboris, sed per decoctionem ligni, frondiumque eiusdem Plantæ factus, fuit tamen, & est verum, ac syncerum Opobalsamum, nequaquam autem factitium, & falsum, vt Aduersarij opponunt.

Quòd autem non videatur esse ex eius succi genere, quod ex vulnerato Balsami cortice promanat, ex hac Aurelij Gisleni Busbequij olim Impp. Ferdinandi, & Maximiliani apud Turcam Solimanum, Oratoris narratione, conspicitur: sic enim scribit nobilis hic auctor epistola 4. de Rebus Turcis pag. 271. *Cum Constantinopoli essem, ac eo discederem, donauit me Hally Bassa veste sanè quam eleganti auro intexta, & plena pixide præstantissima Theriacæ Alexandrinæ: postremò adiecit vasculum vitreum plenum Balsami, sed non sine verborum honore. Cætera, quæ mihi donasset non se magni ducere, quod pecunia comparari possent, hoc esse munus rarum, quo Dominus suus nullum maius amico, aut confœderato Principi donare posset. Se aliquot annos Aegypto præfuisse, & sibi datam esse eius habendi facultatem. Duplex eius fruticis succi genus: vnum quod ex oleo decoctorum foliorum cogitur, quod nigrum est, & vile: alterum flauum, quod ex vulnere incisi corticis stillat, quod est genuinum, quo tum ab eo donatus.* Hæc Busbequius: ex quibus deduci potest liquorem illum nobilissimum è Balsamo emanantem, hoc præsertim tempore non facilè ad nostras regiones posse aduehi, ac proinde non sine fundamento me dubitasse, an

Opo-

Opobalſamum de quo eſt controuerſia,ſit per inciſionem collectum, & eò vel maximè, quod in illo omnia adamuſſim non obſeruantur, quæ de perfecto Opobalſamo ab antiquis fuere promulgata.

Quòd verò ex alio poſſit eſſe genere inde perſuadetur,quod iſtius ſucci per decoctionem eliciti, tanta non eſt apud Aegyptios penuria, vt iam dicti, ſed in magna copia illuc ex Arabia defertur, vt Ioannes Veslingius nunc Anatomicus Primarius, & Botanicus in Patauino Gymnaſio, qui dudum Regiones illas perluſtrauit, in ſuis Obſeruationibus, & Notis ad Proſperum Alpinum de Plantis Aegyptijs, his refert verbis. *Non tamen exiſtimandū eſt, quod Memphim ex Arabia lagenulis, vtribuſq; plenis aduehitur Balſamum, quantumuis odoris ſuauitate gratum ſit, ſincerioris concretionis lachrymam eſſe. Minimum equidem eius ex plaga corticis deſtillat: maxima pars, ligni, frondiumque decoctione conflatur*. Cùm ergo maxima iſtius adſit copia nulli mirum videri debet, ſi Venetias portio aliqua tranſmiſſa eſt, & inde etiam ad Vrbem. Quòd ſi præteritis temporibus hoc factum non eſt,aut infrequenter valdè, in cauſa fuit non ſolum Aromatariorum penè omnium forſan negligentia, ne dicam auaritiam, ob quam relicta perquiſitione Opobalſami vt potè multi pretij, contenti ſunt ſuccedaneis apprimè vilioribus, ſed vt Euangeliſta Quatramius lib. de Ther. & Mithr. ait, quia Medici nimium addicti probationibus veri Opobalſami à Dioſcoride, & Plinio propoſitis, illaſque non exactè recognoſcentes in hoc liquore, qui ex Aegypto in Italiam miſſus eſt, eum reprobarunt, ac reiecerunt, & ad ſuos Dominos remiſerunt.

Verùm enim verò quantumuis probabile ſit, quod huc vſque enunciaui de hoc noſtro Opobalſamo exiſtimādo per decoctionem elaborato; non propterea tamen id ità affirmatum velim, vt non poſſit etiam dici per inciſionem corticis illud emanaſſe, cùm id nihil vetet pronunciare, immò validiſſimæ coniecturæ perſuadeant affirmare; ſtante maximè Proſperi Alpini de hac materia atteſtatione, & doctrina, cui inter reliquos ſubſcribit doctus vir Michael Doringius libro de Opobalſamo Syriaco, Peruano, & Tolutano. Siquidem Alpinus, qui fuit oculatus teſtis in Orientali Plaga huiuſce lachrymæ, dū varias illius ætates deſcribit, *& in prima, quæ per quinquennium durat colore* dicat *eſſe ſubuiridem, ac ſubſtantia turbidum, inſtillatumque in aquam non deſidere, ſed continuò aſſurgere, & ſupra totam aquæ ſuperficiem expandi, ibique albeſcere, & ſtylo tectum eximi*, noſtrum vtique videtur comprobare Opobalſamum tanquam verum, quippe quod hæc omnia perbellè repreſentat. Quod ſi velimus etiam dicere non in prima ætate aut inter primam, & ſecun-

ſecundam, vt ego puto, ſed in vltima conſiſtere, vt exercitatiſſimus quidam Pharmacopœus Gallus me præſente, & inſtante aſſeruit, non propterea ablegandum eſt vt inutile à Theriacæ compoſitione, quando non omnino ſenio confectum exiſtit, vt odor, & reliqui caracteres demonſtrant; proindeq; virtute non caret, niſi forſan tali, ac tanta, quali, & quãta recens è frutice promanans donatum eſt. Nec cum Auic. ſcribit vetus Opobalſamum non habere virtutem intelligit de quocunque ſtatu vltimæ ætatis, ſed de poſtremo tantum, vt ex eius loquendi modo comparatiuè facto colligitur ſic enim ait. *Et quod ex eo melius eſt, eſt recens, vetus autem non habet virtutem*. Ex quo (vt obiter dicam) deduco non vndequaque forſan benè ſe geſſiſſe Medicos Patauinos cum anno 1626. in apparatu Theriacæ ab Angelo Bolzetta Pharmacopola illius Vrbis, expoſito, Carpobalſamum ideſt ſemen Balſami, Xilobalſamum ideſt lignum, & Opobalſamum, iſteſt ſuccum Balſami, tamquã vera & legitima approbantes, ea tamen vt antiqua à tali compoſitione abdicarunt; quod ſanè præſtandum non erat, nec præſtitiſſent viri illi celebres, niſi ex nimia vetuſtate talium medicamentorum vires penitus euanuerint. Id quod de noſtro Opobalſamo dicendum minimè eſt, cum in eo tam conſiſtentia, & color, quàm ſapor, & odor, qualitatum, virtutumque Balſamicarum præſentiam manifeſtent. Eſt enim ſuccus iſte velut Gal. 2. de Com. Medic. ſec. loca cap. 1. deſiderat *conſiſtentiæ mediocris*, vt Alpinus vult *coloris ex viridi ad aureum tendentis*, vt Dioſcorides ait *lauis, dilui facilis, adſtringens, modicè mordens guſtu, non ad acorem vergens, & validi odoris*, & vt ſcribit Plinius *non ſubacidus, & odore auſterus*.

Quare cùm, ſiue per decoctionem, ſiue per inciſionem ſit factus, qualitates habeat veri Opobalſami, non eſt vt factitius, & falſus reputandus.

Verùm quia ex aduerſo pluribus inſtant modis, & argumentis, occurrendum illis omnino eſt. Primò igitur inſurgnnt nonnuli affirmantes non reperiri Xilobalſamum id eſt lignum, ex quo emanat, & fit ſuccus prædictus, ac proinde nec talem ſuccum. Deinde aiunt prætenſum Opobalſamum non habere illum ſuauem odorem, quem deſcribunt Plinius, & alij quamplurimi auctores. Tertiò aſſerunt fœdare pannum contra ac faciat verum Opobalſamum, quod maculam non relinquit. Quartò dicunt non coagulare ſtatim lac, vt volunt Plin. & Auic. Quintò affirmant illud aqua concretum peſſum ire, & ad ima ſidere, & poſtea diſſipatum ſupernatare, vt adultaratum facit, Diſcoride auctore. Et ſextò demum contra meas poſitiones dubitare ſic poſſunt. Quandoquidem

ſi tam

si tam exigua est Opobalsami per incisionem promanantis quantitas, vt Busbequium, & Veslingium scribere iam dixi, qua ratione poterit hoc nostrum quod ad vncias xviij. accedit, in tali genere constitui? Ac præterea si est per decoctionem elaboratum, quomodo non erit adulteratum, & falsum pronunciandum?

Sed ad primam oppositionem Primò respondetur non solum cum Scaligero, qui exercit. 257. hæc habet verba aduersus Cardanum hoc idem sentientem. *Balsamum desijsse ais. Item ais paruo esse in pretio. Quorum vtrumque vanum est. Nam & apud Maximilianum Cæsarem multum, & nonnihil apud Patrem meum vidimus nec parum apud Carolum Sabaudiæ Ducem &c.* Sed cum Marco Oddo Patauino, qui consentiente vniuerso Medicorum talis Vrbis Collegio lib. 2. de Ther. & Mithrid. Comp. cap. 2. ait Monardem Hispanum *qui vt liquorem quemdam ex India laudibus efferret, Balsami arbores prorsus desijsse, affirmauit, se naturalis Philosophiæ prorsus ignarum esse videri, quæ vbique apud suos auctores testatur rerum species esse sempiternas.* Id quod possumus etiã nos contra istos oppositores enunciare. Respondetur tamen secundò cũ auctoribus fide dignis, qui testes de visu hos redarguunt, vt Busbequius, Radziuillius, Bellonius, Alpinus, & Veslingius. Busbequius enim iam citatus, & doctissimus Veslingius, qui vltra quinquennium in Aegypto rara hęc Medicamenta obseruandi gratia moratus est, & Arabes vidit (vt eius verbis vtar) *Ramorum, fructuum, & odorati illius succi copiam satis amplam in Aegyptum deferre*, Balsami existentiam attestantur. Vidit necnon hoc idem Prosper Alpinus, Veslingij in Patauino Gymnasio prædecessor, & ante istos viri clarissimi iam dicti Illustrissimus Princeps Nicolaus Christophorus Radziuillius Polonus, & Petrus Bellonius Gallus Cenomanus. Quorum iste, qui diligentissimè Regiones illas perlustrauit lib. 2. suar. obseruat. cap. 36. Balsamum longa, accurataque oratione tamquam à se visum, degustatũ, & omnino perpensum describit. Ille vero in sua Hierosolymitana Peregrinatione edita Antuerpię anno 1614. Balsami existentiam his verbis ostendit. *Arbor hæc (scilicet ficus Pharaonis) sita est in horto, in quo Balsamum proueniebat, cuius etiam extant plantulæ duos circiter cubitos altæ, sed exaruerunt omnes, nam Assan Bassa prædecessor Imbraimi, qui meo tempore Prouinciam administrabat, Aethiopem quendam, qui curam Balsami habebat, quòd magnam pecuniæ vim collegerat præfocari iussit, quo factum est, vt nullo qui Arborum huiusmodi curam gerere nosset, reperto, penitus deperirent. In felici tamen Arabia Imperatore Solimano procurante Balsamum in copia prouenit, quod etiam Mecha-*

per Carauanam aduehitur. Eius mecum bonam quantitatem aduexi. Prçterea vnde habent aduersarij, quòd plantæ istæ, quas Arabiæ, & Sabçæ datum est gignere vt ait Strabo lib. 16. & Aegypto, ac Iudeç possidere vt vult Plinius, quæque vt Galenus noster affirmat cap. 4. lib. primi De Antidotis in multis Palæstinæ prædijs colebantur, & ex illis Opobalsamum colligebatur; & quæ insuper posterioribus sæculis adeo propè Babyloniam fertiles erant, vt tantam succi copiam gignerent, quæ etiam pro lampade ante Aram Principis Apostolorum in totum annum conseruanda sufficeret, vt scribit Petrus Damianus in epist. ad Cadaolum, & Cæsar Baronius. 11. Annal. 1061. refertque R. P. Io. Seueranus Congregationis Oratorij libro de Memorijs Sacris septem Ecclesiarum pag. 123. Vnde, inquam, habent, quod perierint, vel adeò imminutæ fuerint, vt exiguam modò, vel nullam Opobalsami quantitatem producant? Potuerunt equidem agrestiores reddi, vt tales quoque redditi sunt Populi illi ob tyramnicum Turcarum Imperium, proindeque non ita perfectum, ac laudabilem succum progignere, quemadmodum forsan ob meliorem culturam antiquitus faciebant, sed absolutè deficere, ac perire in natiuo præsertim solo, vt Arabia est (non Iudæa, & Mataræensis horti) nequaquam.

Ad secundam oppositionem respondetur verum quidem esse Plinium loco citato, Opobalsamo attribuere suauitatem eximiam, adeout (quod ego adiungo) Pausanias *odore præ cæteris vnguentis iucundissimum* dicat, sed non ita affirmate Dioscoridem, & ex Galeno, & Auic. alijsque præclarioribus Medicis, imò ex ipsomet Plinio deduci. Nam Dioscorides ait esse validi odoris hoc est acuti, non suauis, & Gal. qui 6. De simpl. Med. fac. pag. 44. Balsamum tantummodo vocauit *odoratum*, & lib. 1. de Antid. cap. 13. *sic posse*, ait, *Opobalsamum adulterari vt nullatenus, vel non exactè possit sincerum ab adulterato secerni*; talisque adulteratio, vt Dioscor. Plinius, & Auic. docent, *fiat per admistionem terebinthi, Cyperi, Mirthi, Lentisci, balani vnguento, item susino, metopio, resina, Galbano, melle, aut Cypria cera vel oleo de Pino, & oleo de Mastice, & cera dissolutis in oleo di Ligustro*; quis non videt Opobalsamum non constituere tam suauis odoris, vt vulgò putatur? cùm tam eximia suauitas, vel quid simile non possit ex admistione prædictarum rerum consurgere. Vel ergo succus iste non debet esse tam odoratus, vt volunt Pausanias, & Plinius, qui illum fortasse nunquam admouerunt naribus, vel Dioscorides, Auic. imo Plinius ipse in describenda adulterationis materia, aberrant Et profectò dum antiqui illius odorem celebrāt loquiverisimile est in comparatione ad res odoriferas sui temporis, in quo non

non aderant Moschum, Ambra, Zibetum, Belzoinum; sed spica nardi, myrrha, cinnamomum & huiusmodi, quibus licet tribuatur suauitas odoris, illa tamen exigua est, & minima respectu moschi, & ambræ, aliarumque nostratium rerum benè olentium. Melius igitur qualitatem hanc in Opobalsamo delineauit Dioscorides cùm scripsit debere esse validi odoris. & ante ipsum Sacræ Paginæ aromatizans vocantes, & (myrrhæ attributa suauitate) odorem solummodò dare affirmantes.

Ad tertium argumentum respondet Alpinus in Dialogo de Balsamo, & Quatramius loco citato de Ther. & Mithrid. non debere sine macula omnino remanere pannum, sed eam non delatari, ac crescere, vt facit, quæ ab adulterato prouenit, ratione nempe olei, aut rei vnctuosæ, quæ talem ingreditur adulterationem, & mistionem. Cum ergo quæ de hoc signo ab Alpino dicuntur, in nostro Opobalsamo egregiè obseruentur, inualidum manet argumentum propositum.

Ad quartum idem respondet Alpinus lac quidem coagulare, non tamen ea energia, & efficacia, qua coagulum, nam reuera controuersum Opobalsamum lac non perfectè coagulat, sed cum ipso potius coagulatur, & spissatur, vt Alpinus vult. Nec mirum (vt addo) quia cum discussoriæ sit substantiæ, & nonnihil calentis, vt ait Gal. 2. de Cōp. Med. S. loc. cap. 1. magnam non videtur posse in lacte progignere coagulationem, sed mediocrem, & moderatam, vt mediocris est, & moderata eius adstrictioria vis. Ex quo infero, quòd si velimus strictè hoc signum considerare, vt etiam antecedens de macula, quibus tantùm tribuit Plinius, nullum vtique vnquam declarare poterimus genuinum, & verum Opobalsamum. Id quod expertus fuit Busbequius in suo illo supra enarrato balsamo sibi ab Hally Bassa tanto cum verborum honore dono dato, quod tamen Medici Cæsarei ausi sunt in dubium reuocare, *quia*, vt ille ait, *non ex toto notis, quas requirit Plinius respondere visum sit*, & nihilominus, vt epist. citata pag. 294. subiungit. *Hoc quidem certò certius scio è fructicibus illis, qui in Hortis Matrereæensibus Cayro propinquis coluntur, profluxisse*. Cuius effectus, seu potius defectus ea videtur posse ex eodem Busbequio causa assignari, *quod vetustissimarum illarùm plantarum, vnde promanat vis aliquantum ætate* (addo ego cultura) *imminuta sit*.

Ad quintum respondetur, quòd cū Dioscorides ait, *hallucinari eos, qui Opobalsamum aqua concretum pessum ire, & ad ima sidere arbitrantur, postea dissipatum supernatare*, id sibi velle, quòd nimirum illi decipiuntur, qui dicunt sincerum Opobalsamum debere necessariò pessum ire, & ad ima sidere: quia hoc non accidit, nisi cùm ex alto proijcitur, vt prorsus

ſus in noſtro animaduertere eſt, quod ſolū cùm ex alto cadit, fundū petit & ad ima deſcendit, & poſtea non vt adulteratū diſſipatur antequā ſupernatet, ſed prius ſupernatat, quàm diſſipetur. Et dum ſupernatat oleum nō imitatur ſe conuoluens, & in ſtellæ modum diffundens, ſed æqualiter totam occupat admirabili quodam modo ſuperficiem aquæ, nullam ſtellæ figuram repræſentans.

Ad vltimum demum reſpondetur, contradictionem nequaquam includere poſitiones à me factas, quia Busbequius loquitur de ſucco in hortis tantummodo Matareæ collecto, qui ſanè liquor ob culturam præſtantior exiſtit, & nonniſi ad manus Principum deuenit; non de alio, qui pariter per inciſionem in Arabia, & alijs locis, ex fruticibus Balſami extrahitur: cuius ſanè licèt à Veslingio dicatur quoque adeſſe minima quantitas, id potius intelligendum eſt in ordine ad ſuccum per decoctionem extractum, cuius longè maior eſt copia, quàm ſimpliciter, & abſolutè.

Cùm verò ſubiungitur, Opobalſamum per decoctionem non eſſe verū, ſed adulteratum quòd ſanè videtur etiam aſſerere Proſper Alpinus, fundamentum ni fallor, minimè habet, ac probalitatem vllam, niſi in tali decoctione aliquid aliud ſuperaddatur. Si enim tale Opobalſamum falſum non eſt, & arte compoſitum, ſed vi ignis, & aquæ ex fruticibus illis extractum, cur dici debet adulteratum? nonne eſt ſuccus talis plantæ nullam in ſe continens materiam extraneam? quomodo ergo poteſt dici adulteratus, niſi per hoc nomen intelligere velimus non adeo perfectū? quod ſanè vltro libenterque concedo, cùm videam primum appellari genuinum à Busbequio, ſecundum verò vile, in ordine videlicet ad illud. Ambo tamen ſunt naturales Balſami ſucci, & è viſceribus illius exoriuntur, nullamque extraneæ materiæ continent, & admittunt miſtionem, vt adulteratum Opobalſamum facit. Siquidem Dioſcorides, Plinius, Auic. & alij dum ſcribunt adulterari poſſe, ſolam proferunt extranearum rerum miſtionem. Vnde ſicut Balſamum Peruuianum quod fit per decoctionem frondium, & ramorum, & dicitur nigrum, eſt verum Balſamum, vt illud quod per inciſionem arboris reſultat, & album appellatur, licet non æquè perfectum, vt videre eſt apud Niccol. Monardem cap. proprio (Vnde Medici Valentini, & multi alij, imò & noſtrum Antidotariū illud commendāt pro ſuccedaneo veri Opobalſami, quale eſt Orientale) ſic enunciandum eſt in caſu noſtro; Ac proinde nullo modo eſt illud abdicandum à compoſitione Theriacæ, imò recipiendum omnino, vt potè magis ſimile perfectiſſimo Opobalſamo, quàm oleum nucis moſcatæ, aut quodlibet allud pro ſuccedaneo commendatum.

Sed dato etiam, & non conceſſo liquorem hunc non eſſe verum Opobalſa-

balſa-

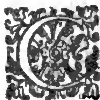
balsamum, sed quid compositū ex terebintho, & alijs gummis, & oleis, vel vt quidam asserit ex oleo Iuniperino, an propterea Theriaca, quam annuentibus Prothomedico, & Consiliarijs ingressum est, tanto cum Manfredi, & Panutij damno, proijcienda est, vt ex aduerso petitur? Nequaquam obsecro, cum auctores non desint, qui Terebinthinam oleo nucis moscatæ in hac substitutione præponant; & quod spectat ad oleum è baccis Iuniperi, doctissimus Matthiolus illud non reprobet, ac condemnet, licet oleum prædictum magis probet, & amplexetur.

Quare &c.

Exhibita DD. Deputatis die 2. Octobris 1639.

ROMANA OPOBALSAMI.

Propugnatio Secunda.

Larissimi Viri. Post traditam DD. meis defensionem comprobationis Opobalsami à Magnificis Antonio Mãfredo, & Vincentio Panutio Aromatarijs in conficienda Theriaca adhibiti; duæ ad manus meas deuenerunt aliæ scripturæ approbationem prædicti liquoris infirmatæ tentantes. Quarum prima, quæ à DD. meis fuit nobis consignata, est cuiusdam Medici, qui se Euonymum (melius diceret Anonymum) appellat. Secunda verò est alterius Medici qui iam pro Collegio Aromatariorum scripsit. Prima responsione non egere mihi visa est, cum ni fallor iam maneat depressa, ac reiecta ex ijs, quæ DD. Bonannus, & Zacchias adduxerunt, & ego quoque in medium attuli. At secunda, quia non solum, vt aliæ veritatem lædere videtur, sed me etiam non suauiter vellicare, responsionem omnino exigit, insimulque calamum meum excitat ad castigandam Euonymi lucubrationem. A qua inchoando.

Dicit primò Euonymus tale *Opobalsamum, nõ fuisse verè approbatum, quia non à Collegio integro*: Ignorans, vel fingens se ignorare in hisce actibus Collegium integrum repræsentari in personis Prothomedici, & Consiliariorum, alias nulla Theriaca, vel alia antidotus esset probè, & ritè confecta, cùm numquam ad illarum ingredientia approbanda reperiatur

riatur

riatur totum, & integrum Collegium. Nec dicat approbasse nos talem succum vt succedaneum, ad quā declarationem totum requiritur Collegium, nam talis approbatio fuit facta vt principalis medicamenti non vt succedanei, & ideo nulla est eius oppositio.

Dicit secundo debere *approbari à sensatis, & peritis in recognoscendis similibus medicamentis*, quasi nos, & sensu, & peritia careamus, cū tamen doctis omnibus notum sit quantæ æstimationis aliqui ex nostris, qui tali approbationi subscripserunt, existant, quimq. sensati hoc est solertes, & sagaces habeantur in rebus potissimum ad rem medicam spectantibus. Id quod si ille ignorat, munera ab ijs egregiè patrata respiciat; & APES adeat VRBANAS Cl. V. Leonis Allatij; videbitq inter illas, an aliquæ ex nostro Cœtu reperiantur ad dignoscendum, libandumque ex Authorum monimentis verum balsamum, aptæ. Interim verò sciat nos etiam adhibuisse iudicium D. Io. Baptistæ Valtrotti Aromatarij seu Drogherij, qui in Aegypto ad multos annos degit; D. Marci Auantij olim Venetijs Pharmacopolæ, & nunc in Vrbe Chirurgi, qui illic cōsimilem vidit liquorem verum Opobalsamum ab omnibus existimatum, & D. Leonardi Fordoisson Confluentani Galli nuper ex familia Eminentissimi Cardinalis Lugdunensis, & nunc Eminentissimi D. mei Cardinalis à Balneo domestici Pharmacopœi, qui pariter apud D. suū Cardinalem à Lugduno verum Opobalsamum vidit; & omnes isti viri periti nobiscum senserunt, & sentiunt; vt mittam Illustrissimum D. Equitem Cassianum à Puteo, qui aliàs ab Illustriss. & Excellentiss. D. de Breues vero balsamo donatus, hoc nostrum æquè, ac nos approbauit.

Dicit tertiò *doctos Medicos, & peritos Pharmacopolas semper affirmasse balsami succum; lignum, & semen verum Orientale hoc tempore non inueniri*. At contrarium affirmant oculati testes viri doctissimi iam à me citati Busbequius, Radziuillius, Bellonius, Alpinus, & Veslingius, quibus præter Scaligerum duos addo Medicos præstantissimos Ioannem Costæum, & Carolum Clusium. Ille enim super primum lib. Mesue de Oleis cap. de Oleo Balsami hæc habet verba. *Quare habeo ego perpetuas gratias Iosepho Parpalliono Nouariensi Medico nobilitate, doctrina, & moribus insigni, à quo ex Memphi post aliquot annorum peregrinationem nobis restituto, eius Olei aliquantulum accepi, quod omnibus numeris legitimum esse balsamum pro certo habeo*. Clusius verò lib. 10. Exotic. cap. 9 in Annot. ad Monardem de Balsamo sic tādem scribit. *Ego sanè paululum legitimi Opobalsami habeo ex munere nobilissimi Baronis Dauidis ab Vgnad Cæsarei ad Turc. Imper. Selymum, Solimani filium, & Amuratem ipsius Nepotem, Legati, quo Constantinopoli discedens*

dens post quinquennalem illic moram ab ipso Amurate donatus fuerat; deinde pauxillum etiam habui à Generosissimo Barone Eduardo Zouche Anglo Constantinopoli reduce: mittebat etiam ante paucos annos vir doctissimus Io. Pona, quod omne amicis impertij. Addo insuper Iacobum Ferrarium Philosophum, & Medicum Mantuanum, qui in Idæa Theriacæ, & Mithrid. cap. 16. ait Veronæ fuisse confectam Theriacam anno 1594. ab Antonio Bertiolo cum legitimo Opobalsamo ex Orientali plaga aduecto, additq. propositum quoque fuisse sincerum Xilobalsamum, & Carpobalsamum, non fuisse tamen horum adhibendorum facultatem à Celeberrimo Veronensi Collegio petitam, quia vtrumque temporis tractu aliquid vitij contraxerat. Id quod anno 1626. fuisse etiam Patauij factum supra deduximus. Quod si his non contentus Euonymus alios desiderat testes Andream adeat Chioccum, Franciscum Calceolarium, Michaelem Doringium, Nicc. Guibertum, Io. Ponam, & alios ab Eruditissimo Collega D. Bonanno adductos; sed interim ne pigeat ad incredulitatem funditus remouendam Villamontium, & Breeuium audire, qui de hac re nonnulla habēt vernarculo quidem sermone, hoc est Gallico, cum ambo sint Galli nobilissimi, ab ipsis edita, sed quæ ab Eruditissimo amico Gabriele Naudæo latina hunc in modum fieri curaui. Sic ergo ait Villamontius Eques Ord. S. Sepulchri lib. 3. Peregrin suar. cap. 13. *Quarto, aut quinto ab Vrbe Memphi lapide vicus est maximus nomine Matarea veri Balsami ortu celebris, quem propterea die sequenti perlustrare constituimus. Arbor in eo est valde pusilla, & ad summum alta pedes duos folijs perpetuò virentibus, nec ab Ocymo multum diuersis præterquam magnitudine, quæ in Balsamo aliquantulum excedit. Ex ea cum semel Augusto mense, iterumq. dūtaxat in anno inciditur, aqua paulatim exudat subflaua, quæ vt veri & naturalis Balsami nomine, sic dotibus cæteris insignita est.* (Notādum autem hoc iter fuisse factum anno 1589.) Breeuius verò qui fuit Regis Christianissimi apud Turcarum Principem Orator, & postmodum Romæ apud Paulum V. Pontif. Max. in prima parte suarum Relationum, vbi de Memphi, & Matarea sermonem habet sic scribit. *Inde gradum fecimus ad Hortum Balsami Arbusculis consitum, & magna diligētia custoditum ab Hortorum Præfecto quem Bostangum vocant. Hic vnumquemque nostrum rogauit, vt ab eiusmodi Plantis manus omnino abstineremus. Erant autem illæ quas vidimus septem, aut octo totidem in Areolis à se inuicem separatæ, humiles admodum, vixq. vnius, aut alterius cubiti magnitudinem censendæ, folio, quòd tunc in illis non admodum frequēs, erat planè vt sampsuchi, siue maioranæ esse solet. Bostangus obtulit nobis Xilobalsami*

Vir-

virgulta aliquot, & duos, tresue vrceos plenos Opobalsami. Vna ex illis plantis liquorem suum ex vulnere fundebat in subditam laguncu-lam. Cùm autem è comitatu nostro quidam ramum imprudens ab Arbusto penitus auulsisset, non secus expalluit Bostangus, quàm si de vita sua conclamatum fuisset: asseruitq. fieri non posse, quin capite tandem plecteretur, si Turcarum Principi, aut Bassæ damnum illud innotesceret. Verum ære modico tot querelis finem non difficulter fecimus. Et id fuit anno 1605. Id ipsum quoque in Peregrinationibus transmarinis collectis à Gaspare Vns pag. 89. in descriptione Cayri his verbis habetur confirmatum. *In pago, qui à Cayro longius haud abest, quam Tendit à Lutetia, sunt Balsami frutices in magno quodam horto, sed angusto loco muris concluso, quos extructos fuisse aiunt postquam Turca Aegyptum Soldano ademit. Bassa autem à Turcarum Imperatore huic Regioni præfectus, ea arbusta digna existimauit, quæ peculiari loco concluderentur. Cùm Bellonius illic esset nouem, aut decem duntaxat frutices eius aderant, quæ nullum liquorem præbebant. Stipitem habebant pedis longitudine, & pollicari crassitie, tenuibus ramulis præditum, qui raris folijs præditi sunt.* Quòd si hæc non sufficiunt, audiat Reu. P. Bernardinum Cæsium Societ. IESV qui lib. 4. de Mineral. cap. 12. sect. 1. numer. 9. sic ait. *ex dictis planum est Balsamum non vni tantum Iudæa concessum contra quam sentiunt Plinius, & Solinus, sed prouenire etiam in Aegypto, & Arabia felici, & quidem hac quoque tempestate, quod tamen inficiantur quidam imperiti, hanc Plantam prorsus Mundo perijsse rati.* Hæc Cæsius libro citato à se edito anno 1636. Lugduni.

Quartò dicit Balsami Plantas non esse in Iudæa, & Aegypto patritias, sed aduenas, quia vt tradit Ioseph. lib. 8. Antiquit. cap. 2. Reginæ Sabæ beneficio balsamum in Iudæa propagatum, cum plantulas Balsami inter reliqua dona Salomoni viuas asportauit. & in hoc quidem rectè loquitur, sed dum vult probare tales plantas defecisse tum quia à Plinio dicitur quod in excidio Hierusalem sub Tito Imperatore *Sæuiere Iudæi in eam Arbusculam sicut in vitam suam, contra defendere Romani, & dimicatum pro frutice est*: tum quia *de illis non fit mentio in Historijs*, errat multipliciter. Primò namq. ex Plinio deducitur dimicatum fuisse, non autem vicisse Hebræos, imò totum oppositum. Secundo, quia adhuc remanebant in proprio, & natiuo solo apud Arabes, & Nabathæos. quibus patritia est Balsami Planta, ex Pausania in Beothica, Strabone 16. Geogr. & Diodoro Siculo in Bibliothecis. & tertio quia falsum est in Historijs mentionem non fieri de Balsamo Iudaico, & Aegyptiaco extantibus post

Hie-

Hierosolymæ excidium, vt jam patet ex ijs quæ addiximus ex Busbequio, Radziuillio, & alijs, qui historicè loquentes Balsamum in Ægypto reperiri affirmarunt. Quod si eorum narrationes illi non videntur historiæ adeat Paulum Iouium lib. 17. Historiarum sui temporis, vbi tractans de bello Selymi contra Tomumbeium Sultanum Aegypti hæc habet verba. *Erat pagus adsceptum lapidem ab Vrbe Memphi, qui Matarea dicitur balsami fœcunditate memorabilis: ibi enim hortulus est humilibus arbusculis consitus, unde liquor ille omnium odoratissimus resudat, cum eburneis cultellis extremi cortices inciduntur, cui propter insignes vires, quando id donum natura alijs terris inuiderit, morbi hominum, & oborta luxuria eminentissimum pretium fecerunt: in eum locum iuxta Rhodaniam Vicum Tomumbeius &c.* Adeat præterea Borchardum Argentoratensem Ord. Prædicatorum, qui vixit circa annum 1283. vt scribit Io. Vossius lib. 2. de Historicis latinis. Is enim in descriptione Terræ Sanctæ, Regionumq. finitimarum prima parte cap. 7. §. 39. hæc habet. *Supra mare mortuum in littore eius Occidentali de Segor Leuca vna est ascensus montis Engadi, in quo Dauid latuit ex 1. Regum cap. 24. cum insidiaretur ei Saul in circuitu ipsius montis, & in ipso vinea balsami consita erat, sed Herodis magni tempore, Cleopatra Aegypti Regina, in odium ipsius Herodis fauente sibi Antonio transtulit eam in Babyloniam Aegypti, & non colitur in Aegypto vinea illa nisi à Christianis, rigaturq. aqua fontis, in quo fama est Beatissimam Virginem sæpe infantem IESVM lauisse, cum fugisset propter Herodem in Aegyptum &c.* In secunda verò parte cap. 4. De Horto Balsami in Aegypto sic scribit. *Inter Helyopolim, & Babyloniam medio ferè loco est Balsami hortus, de quo actum est supra, longitudinis iactu duorum arcuum: latitudinis autem iactu lapidis, habens terram ferè albam. In festo S. Michaelis cum illuc peruenissem balsami lignum satis humile existebat scilicet palmæ & dimidiæ in altitudine, habens folia paruula, vt rutæ, sed parum albiora, & de ligno mecum detuli &c.* Hanc eandem historiam refert ex Bartol. de Salignaco in Itiner. Terr. Sanct. cap. 7. Tom. 10. Henricus Kornmannus in suo Templo naturæ Historico, addens cum eodem Borchardo, & Salignaco, quod messis balsami talis est. *decerpitur folium ex stipite contra solem, moxq. gutta lucida, & mirè fragrans scaturit ex ruptura. Fonticulus autem IESV paruulus est nō sufficiens irrigationi totius horti: quare Saraceni aliud foderunt iuxta illum, puteum, ex quo quatuor boues aquam protrahunt per rotam, sperātes ex vicinitate fontis IESV aquam fore salubrem, at longè aliter res euenit, donec missis à malibus aquam deducerent in fontem IESV, quo facto largiter, & salubriter ex*

C aquis

aquis mixtis rigatur Balsami hortus. Nec est omittendum vt refert Chaßan. in Glor. Mund. part. 12. consid. 76. mirum tamen dictu, quod à meridie Sabbathi vsque ad auroram diei Lunæ boues nullo verbere impelli possunt, vt in protrahenda aqua laborent. De hoc eodem horto, quem Iustinus Histor. lib. 36. dicit esse in Valle Hyerico, & in eo regale Palatium, & Balsamum reperiri, facit quoque mentionem Pius II. Pōt. Max. in sua Asiæ descriptione, & Sebastianus Maccius Durantinus Soteridos lib. 3. sic canens.

Est etiam iuxta has ædes iunctissimus hortus
Antiquis cultus Patribus, Domnoq. Penatum,
Haud ingratus ager, quòd balsama plurima condat.
Fons est in medio nitidus argenteus vndis,
Vnde fluit Riuus paruo cum murmure, & omnem
Perpetuis manans vndis, celer irrigat hortum &c. ex nostris vero hoc idem confirmat Brasauolus in Exam. fruct. pag. 202. asserens etiam num gigni Hiericunthe, quod vulgo Ierico dicitur, Iudææ oppido, & inde aduehi facile posse nauibus quæ quotannis, Venetijs Hierosolymam soluunt.

Quintò dum Euonymus in eodem argumento permanens conatur probare defecisse Balsami plantas. Primo, *quia Patres Franciscani referunt se illas non vidisse.* Secundo, *quia Consules Veneti de hoc liquore non faciunt attestationem*, & Tertiò, *quia Venetijs si haberetur non substituerentur grana Iuniperi in compositione Theriaca.* Vtitur quoad primum testibus inualidis, quoniam boni illi Patres (si tamen verū est quod ait) Memphi non degunt, & in Arabiam non proficiscuntur, nec de pretiosis mercibus, vt balsamum est, cum panem emendicent, ad eos pertinet agere, & perquirere: Quoad secundum Alpinum, & Veslingium adeat, ipsosq. interroget nobiles Venetos, & mercatores, & postea loquatur: Et quoad tertium sciat Venetijs non substitui grana Iuniperi, sed oleum nucis moscatæ, & hinc non argui liquoris balsami defectum, sed quantitatis, quæ tanta illuc asportari non potest, vt valeat Theriacis, quæ ibi singulo quoque anno ad tres mille libras, & vltra componi solent, deseruire.

Sextò concedit, quod negauerat scilicet fuisse olim, & nunc esse balsami plantas, sed negat producere *succum bonum, quia syluestres sunt;* & ideo assimilat earum succum *vino lambrusca, & Ciambroni respectu Moscatelis.* Verum præter Alpinum, qui manifestissimè contrarium asserit, ex his Veslingij verbis ad Caput xiiij. Alpini de Balsamo, redarguitur hæc assertio: *Cæterum (ait) planta Balsami natale solum rectè*

Alpinus

Alpinus Arabiam asserit; vel hoc nomine cæteris prouincijs celebriorem ex qua ramorum, fructuum, & odorati illius succi copia satis ampla in Aegyptum defertur: Theophrastus ἄγριον οὐδὲν εἶναι τὸ βάλσαμον οὐδαμοῦ syluestrem nullum esse balsamum vllibi fama acceperat: reuera tamen in Arabiæ collibus, quamuis alia cura nulla accedat, felicibus syluis progeniem submittit: & paulo post exponens Plinij dicta, quibus tam sedulum modum incidendi corticem describit, & Taciti narrationem, qua dicit plantam hanc ferrum expauescere, ideoq. testæ lapidisue fragmento corticem diuidendum fuisse, sic ait. *Sed hæc de tenella planta, atque in alieno solo languidius adulta, habenda sunt: non item de indigena illa, quæque valida iam stirpe terram patriam complexa est. Hanc enim ferrum non reformidare, nec durius in compescendis ramis fluentibus imperium, abundè mihi confirmarunt Arabes, qui horum fasces integros Cayrum deferunt.* Quod verò ex istis plantis laudabilis eliciatur succus tametsi forsan inferioris conditionis eo qui in Palæstina, & Aegypto olim colligebatur, ab eodem Veslingio paulo post subiungitur, & antea fuerat ab Alpino affirmatum, neque sine fundamento, cum istud vt illud odoris suauitate gratum admodum sit, & eumdem agnoscat collectionis suæ, ac generationis modum, ijsdemq. præsitum sit facultatibus, & dotibus, quibus illud apud antiquos testatum habemus, fuisse præditũ.

Septimo dicit non posse fieri iudicium de hoc nostro cõtrouerso Opobalsamo, quia verum nõ habemus ex cuius comparatione falsum dignoscatur. Sed ad quid Dioscorides, Plinius, & alij permulti auctores tradiderunt modum, & signa, quibus verum à falso Opobalsamo dignosci possit? vt mittam viros peritos à nobis adhibitos verum Opobalsamum vidisse, & ideo falsa assertio.

Octauo infert, quod cum ex Alpino *Planta balsami in locis arenosis non ferat succum, multo minus, quæ in syluis, & nunquam cicurata.* Quasi in syluis non possit esse pingue solum, & aliqua horum fruticum cultura, & ea quoque deficiente, deficere omnino debeat in illis succus, & humor.

Vltimo ponit in controuersiam an debeat haberi fides Alpino de Balsamo scribenti, *quòd videatur dissentire à se in describendo, ac depingendo Icone tlis plantæ.* Sed hoc asserere de tanto Medico, lædit multos viros clarissimos, qui ei adhuc viuenti, & Patauij medicinam profitenti fidem adhibuerunt, & eo vel maximè, quòd illis vt ipse scribit lib. 4. de Medicina Aegyptiorum, & de plantis Aegypti cap. 14. & confirmat Io. Pona, veram plantam adhuc virentem illuc à se asportatam demonstrauerit:

uerit: Vnde si quæ est in pictura à scriptura varietas non debet tollere fidem Alpini, qui non fuit Pictor, sed Scriptor, præterquam quod secundũ varia anni tempora diuersimode repræsentat plãnta ista folia, & figurã.

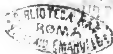
Verum ad alium Medicum accedendo, & eminus, ac strictè eius tela propugnando. Incipiamus à suæ scripturæ titulo, qui est *Romana Opobalsami adulterati, & falsi*: ad quod si verum est ad quid tot conatus, & studia si iam est falsum, & adulteratum? Melius ergo debebat inscribere Romana Opobalsami, vt ego inscripsi: quia lis est nemine discrepante circa Opobalsamum, an verò sit falsum, vel syncerum, est id quod perquiritur, & ad Iudices non ad nos spectat decernere, eorumque munus est non nostrum, prædicatum veri, vel falsi Opobalsamo controuerso attribuere.

Conatur deinde probare talem succum à nobis approbatum non esse verum Opobalsamum ex quantitate quia vt ait *eius planta est parua, & tenuis, & non vbique terrarum, sed in aliquibus tantũ seu Aegypti, seu felicis Arabiæ terris nascitur, & viuit* &c. sed quæso legat Alpinum, quẽ ferè solum in hac scriptura citat, & videbit illum talẽ argumentum à quantitate desumptum, euertentem: sic enim ait loco à se citato scilicet Dialogo de Balsamo cap. 2. *Omnes prædicti nobiles Turcæ vno ore affirmant propè Mecham, & Medinam in montibus planis, cultis, & incultis locis innumeras Balsami plantas spontè natas spectari, plurimasque etiam in arenosis, sterilibusq. locis, quæ tamen, vel nihil vel minimum succi producunt.* Quo stante nonne innumeræ illæ plantæ possunt multam succi copiam progignere, & ex ea nonnihil etiam, imò non parum ad nostras oras asportari? Magna est Arabia in qua nascitur, & vastaq Prouincia, rerumq. similium feracissima. Sed vt veritas ista tametsi iam satis oculato Veslingij testimonio comprobata, magis magisq. aduersario innotescat iterum audiamus Alpinum lib. de Plantis Ægypti cap. 14. sic loquentem. *Scito ibi à Seriph Arabum Principe Opobalsamũ solere locari, soluuntq. vt audio, aliquot millia aureorum in singulis annis & qui habent ab ipso conductum, quibus volunt, vendunt.* Quæ sanè verba non exiguam Opobalsami quantitatem, sed magnam illic reperiri, cuicumque palam faciunt.

Tentat secundo intentionem suam probare ex loco, nam *Venetijs*, vt ait, *vnde aduectum est, non vsurpatur pro Theriaca conficienda*, cum tamen vt subiungit, *ibi sint Medici, æquè docti ingenui, & boni Christiani quam Medici nostri Collegij.* Verum quid ad nos? Causa enim ob quam non vtuntur Venetijs hoc succo, iam supra in responsione ad Euonymum

nymum fuit explicata; Neque id in Medicos Venetos est referendum, sed in Aromatarios, qui si proponerent suis Medicis superioribus tale, Opobalsamum, quale nobis proposuerunt Manfredus, & Panigius, eamdem vtique reportarent approbationem, vt isti.

Tertio idem probare conatur ex persona Mercatoris, dicens *non posse synterum Opobalsamum ad manus Mercatorum deuenire; quia vt ait Alpinus, Arabia interdictum est, ne præter fiscum, quis plantam Balsami serere queat, vel succum, vel flores, vel ramulos, vel fructus sine publico mandato quis capiat.* Requiritur publicum mandatum, & licentia, concedo, ergo haberi non potest, nego; & ratio negationis desumatur ex loco citato de Plantis Aegypti, imò ex verbis antecedentibus callidè omissis, quæ sunt hæc. *In Arabia verò multis locis innumera propemodũ plãta magno cũ illius gentis lucro aluntur: neq; satis diu est quod apud Arabes vtilitas, & lucrum hoc agnoscitur: etenim Opobalsami quantitas multa in Orientis loca co portatur, quibus in locis eum succũ in summo pretio esse, multi ex Arabibus nunc Cayrum habitãtibus, narrant. Cuius succi lucro ab ijs cognito certatim multos balsami frutices ex arenosis, montuosisq; locis in viridaria transferre conantur. Quapropter ibi innumera balsameta cernuntur. Lege tamen ijs interdictum est; ne præter Fiscum &c.* Nec quod addit de pauca quantitate Balsami dari quotannis ab Arabum Principe Turcarum Imperatori, quidquã officit, nam hoc est munus, & compensatio quædam, seu tributum, vt ex eodem Alpino lib. citato de Plantis Aegypti apparet. *Mittit* enim, inquit Alpinus, *Rex Turcarum huic Seriph munera hæc, quippe clamydem auratam, eiusq; filijs, & fratribus centum, & quinquaginta millia aureorum singulis annis, pro quibus muneribus ipse Regi Turcarũ dono mittit quadringentas petias lineas Indicas subtilissimas, eiusmodi esse bissum, de quo meminere sacræ litteræ, existimari potest. Amplius cum eo bisso mittit etiam Regi Opobalsami tres, quatuorue libras, & Præfecto Cay. librãm, atque Hamirag Peregrinorum semilibram. Sunt etiam alij duo Duces siue Hamirag cum multis peregrinis, scilicet alter e Damasco, & alter ex Arabia felicis locis, Mecham, & Medinam visitatum venientes, quibus omnibus dat parum Opobalsami.* Et paulo post præuidens quasi Alpinus hoc nostri aduersarij argumentum subiungit. *Cæterum ne ex hac historia dubites tantum Opobalsami habere Seriph, scito à Seriph Opobalsamum solere locari, solutãq; vt audio aliquot millia aureorum in singulis annis &c.* Verisimile tamen est succum illum, quem Turcarum Regi dono mittit esse præstantissimum omnino, atque selectum.

Addit

Addit quartò, *vile pretium quo fuit emptum tollere omnem fidem veri Opobalsami, quod pecunia comparari non potest, vt ex Busbequio patet: vnde Manardus lib.3.epist.epist.3.asserit verum Opobalsamum tanti pretij existere, vt totius Antidoti pretium peruertat.* Respondetur tamen Busbequium, vt iam à me fuit scriptum, non loqui de quolibet Opobalsamo, sed de illo, quod in hortis Matareæ prope Cayrum sitis, magnaq. diligentia cultis per incisionem colligitur; non autem de Arabico Opobalsamo, quod ob quantitatem, & copiam in qua Alexandriam, & Memphim defertur, à quolibet haberi potest, & emi, vt ex Alpino, & Veslingio iam ostendi. Nec Manardi auctoritas quicquam in hac re æstimanda est, cum ille, vt multi alij, ex eorum numero sint, qui populariter sentientes de hoc liquore, populariter etiam de eo loquuntur; excusandus tamen cum alijs, quia Alpini, & aliorum de huius celebrati succi existentia attestationes non vidit.

Cur verò *à tot sæculis eo careant*, vel vt melius diceret non multum de illo habeant *Itali, Galli, Hispani, & Germani, multaq. aliæ Nationes*, id quod in sui tutelam affert aduersarius, in causa fuit, tum difficile commercium inter Europæos, & Aegyptios, atque Arabes, tum locorum distantia, tum sectarum diuersitas, tum nostrorum Principum cum Orientalibus simultates, tum demum neglecta perquisitio huius balsami, quod cũ obtineri possit hoc nostro præsertim tempore, non sunt omnino excusabiles Medici. & Aromatarij, qui illud habere, atque emere non student; Quodq. hoc sit verum, non solum inculcat Alpinus in epistola dedicatoria Dialogi de Balsamo, sed in libro etiam quarto de Medicina Aegyptiorum cap 12. his verbis ostendit. *Diuersam sanè esse Theriacæ Aegyptiæ compositionem ab ea, quam Andromacus scriptam reliquit, eaq. causa etiam nonnihil à sua antiqua præstantia defecisse, credendum profectò est. Quod peccatum commune etiam est nostris Theriacis, quæ à nostris Pharmacopolis ita parantur vt multa desiderentur ingredientia multaq. malè substituatur non sine artis dedecore, veluti est acorus verus, calamus aromaticus, amomum, terra lemnia, Opobalsamum, Xilobalsamum, & carpobalsamum, atque alia, quibus nostra Theriaca caret quamquam illa simplicia leuissimo negotio haberi possẽt, si modo illa ipsa agnoscere vellent.* Ex quibus patet non *ad propriam excusandam*, vt ille scribit, *cooperiendamque simplicitatem*, quæ cum prudens fuerit, non rudis, excusatione non egebat, ac velamento, me refudisse Opobalsami defectum in his regionibus in negligẽtiam, ne fortem dicerem, Aromatariorum, sed quia sic loqui non videbatur à ratione alienum in difficultate proposita.

Ne-

Neque dictum hoc meum de tali Aromatariorum incuria in perquirendo Opobalſamo Orientali debent aduerſarij ad Eccleſiaſticos viros, & Antiſtites extendere, quia præterquam quod eorum vigilantia, & munifica ſolicitudo cunctis vbique patent, quis non ſcit ad Medicos non ſpectare ſcientiam Opobalſami in Eccleſia Dei, ſed ad Theologos? ideoq. ſi quæ à Medico in hac re dicta ſunt, amicabiliter eſſe interpretanda, aſſumendaq.? Verum tametſi non Theologus, & Sacrorum Rituum peritus, optimè tamen callebam non ita neceſſarium eſſe Opobalſamum Orientale ad Chriſma conficiendum, vt ad Theriacam coagmentandam. Etenim Sacramenti Confirmationis materia ſtatuitur quidem Balſamum, ſed an illud debeat eſſe Orientale, vel Occidentale non decernitur, vt videre eſt apud Bonacinam Tomo primo de Confirm. Diſp. 3. q. vnica puncto 3. præpoſit. 1. Vbi Concilijs ſacris, & quamplurimis Theologis citatis, ſtatuit *remotam Sacramenti confirmationis materiam eſſe Chriſma, quod conficitur ex oleo oliuarum admiſſo balſamo cuiuſcumque loci ſit*. Vnde Coninchius De Sacramentis qu. 72. art. 3. dub. 1. num. 40. conſimiliter loquens ſic ait. *Nota demum ad eſſentiam Sacramenti confirmationis nihil referre an ſit Balſamum Paleſtinum, an Indicum, ſicut non refert ad conſecrationem ſit ne vinum Rhenanum, an Græcum, rubrum, an album etiam ſi fortè hac ſpecie differant. Vnde patet Paulum III. & Pium IV. non diſpenſaſſe cum Indis (vt quidam putant) vt liceret ijs balſamo Indico conficere Chriſma, ſed tantum definiuiſſe illud balſamum eſſe veram, & ſufficientem materiam ad conficiendum Chriſma.* Quare cum Eccleſiaſtici habeant balſamum Indicum, & Occidentale maiore forſan donatũ fragrantia, quàm Orientale, & Arabicũ, & vt iſtud incorruptionem præſtans, quæ ſunt cauſæ propter quas balſamum ad tale Sacramentum adhibetur, vt docet S. Th. 3. p. q. 72. art. 2. idcirco neceſſitatem non habent perquirendi Orientale. At res aliter ſe habet in conficienda Theriaca, in qua nemine diſſentiente, Orientale requiritur, & Occidentale vel expreſsè reprobatur à multis, vel à paucis pro ſuccedaneo recipitur. Incongruè ergo ne dicam temerè ad hanc controuerſiam pertrahuntur Eccleſiaſtici viri, & Principes.

Ad illud verò, quod ſubſequenter ſcribit. *Parcat mihi D. Baldus qui oblitus eſt in medio eius, quod dixerat in principio, videlicet Opobalſamum ex decoctione eſſe nigrum, poſtea verò affirmet controuerſum Opobalſamum habere colorem ſubuiridem ad aureum tendentem*; Reſpondeo quod parcat mihi ipſe, qui dormitando meam legit propugnationem, in qua nunquam dixi Opobalſamum ex decoctione eſſe nigrum,

ſed

sed Busbequij sunt illa verba, non mea: sciebam enim ex Alpino Dial. de Bals. cap. 4. *Nigrum Opobalsamum nũquam ab aliquo Aegyptiorum, vel Arabum visum esse.* Non propterea tamen vituperandus, accusandusq. Busbequius, quippe qui loquutus vt Historicus potius, quàm vt Medicus dum nigrum appellat, vile intelligit in comparatione ad flauum, quo fuit ab Hally Bassa donatus, non quod propriè velit esse nigrum, & nullius pretij, cum tale non reperiatur in Oriente, quicquid dicat Plin. huius rei fortasse parum conscius, cum lib. 12. cap. 25. scribit. *Lacbrymæ probatio, vt sit pinguis, tenuis, ac modicè rufa, & in fricando odorata. Secundus candido colos, peior viridis, crassusq. pessimus niger.* Cum autem in eadem periodo improbatum relinquens non posse esse nostrum Opobalsamum ex decoctione foliorum, & ramorum balsami factum, vt ego quasi affirmaui, & in dies magis magisq. confirmo, subiungit, *nõ posse esse ex balsami frutice, qui inculto loco nascitur, quia ex illo nihil colligitur, vt Alpinus* (eo dicente) *testatur.* Profectò videtur non intellexisse, vel noluisse intelligere auctorem hunc, qui tale quid nec loco à se citato, nec alibi scribit, sed solum, *quod in arenosis, & sterilibus locis nihil, vel minimum succi tales plantæ producunt.* Sed vbi loca montuosa, & plana, culta, & inculta, in quibus innumeras Balsami plantas sponte natas spectari Alpinus illic scribit, relinquit? an putat cum simplicibus rem agere? fallitur simplex. Aduertant ergo DD. mei quos committat in allegando errores.

Consimilem quoque lapsum in subsequentibus obseruent verbis, in quibus contra Clariss.^m Zacchiam, & me exponẽtes signum veri balsami desumptum ex macula non relinquenda ab eo in laneo panno, & dicentes relinqui sanè, sed non augeri, vt facit macula à rebus vnctuosis relicta, ipse ait *Alpinum quem nos citamus huius declarationis auctorem, totum contrarium scribere,* & verba Alpini afferens putat se cum Idiotis Aromatarijs agere. Quomodo enim Alpinus dum in illis verbis ait: *At syncerum quamquam paululum panno etiam instillatum inhæreat, tamen ipsum vt oleum non inficit, neque maculam relinquit; quinimò secus, atque oleum panno adhærescens quotidie decrescit, vsqueque tandem aliquo tempore sponte dissoluatur, & euanescat* contrarium scribit nostræ expositioni; in qua asseruimus non dilatari? An decrescere, & non dilatari sunt contraria? Decrescere, & augeri contraria sunt; & simul stare non possunt, secus decrescere, & non dilatari. Abeat ergo hæc infelix impugnatio.

Deuenit postea ad signum ex coagulatione lactis desumptũ, & prius D. Zacchiæ, deinde D. Bonanni expositionem impugnat: contra illum di-

dicens non perfectè coagulare, non esse secundum partem coagulare, ita vt vna pars sit coagulata, altera non, contra hunc verò affirmas Opobalsamum in lac iniectum tangere saltem virtuali contactu omnes lactis partes, non portiunculam tantum, ideoq. omnes debere coagulare, sed quanti valeant istæ suæ impugnationes illis ostendendum relinquo, ipsum verò ne pigeat interim Opiliones adire, & ab illis sciscitari an sufficiat virtualis coaguli contactus ad lac coagulandum, an realis, & cum proportione agentis ad passum requiratur. Dum autem tertio loco me vellicat, in arduam trahere tentat quæstionem de coagulationis causis ignorans sub Iudice adhuc esse litem, cui nam actiuarum qualitatum talis debeat tribui effectus, & firmatum minimè esse, vt supponit, ad caliditatem eum spectare: præterquam quod siue vnam, siue alteram sequamur opinionem, firma adhuc remanet à me allata ratio de exigua in coagulando lacte Opobalsami vi, ex eius substantiæ tenuitate, & mediocri temperamento elicita. Verũ non curreti modo, sed volanti penè calamo respondens, & viros magnis negotijs detentos alloquens, ab his supersedeo, contentus aduersarium tacitè fateri, quod nostrum Opobalsamum lac coagulet, licet non vt coagulum. quod nobis sufficit.

Ex quo, & alijs signis, quæ clariora in eo adesse animaduertuntur, cõcludere iam liceat, & ex eo præterea, quod rationes huc vsque in contrarium allatæ, & à me auditæ, nihil roboris habent, nequaquam damnandum esse pro falso, Opobalsamum nostrum, & theriacas cum eo compositas proijciendas.

An verò Scriptores ex aduerso id faciant, vt dicunt, *pro veritate, & non ad preces Aromatariorum*, cum agatur coram Iudicibus solertia, ac doctrina supra illos longè pollentibus, eorumq. auxilio ad cognoscendam veritatem non indigentibus, neque ad fauorem Rei, sed contra Reos prætensos, & ad finem vt eorum Theriacæ proijciantur, alij videãt.

Exhibita DD. Deputatis die 26. Octobris 1639.

ROMANA OPOBALSAMI.

Propugnatio Tertia.

Xcellentissimi DD. Quartam tandem mihi licuit videre consultationem aduersus controuersum Opobalsamum ab ignoto quodam Doctore conscriptam, sed cum eam non minori sedulitate, quàm auiditate perlegerim, plus fuci, quàm succi, elegantiæ quàm substantiæ, & amænitatis, quam veritatis continere visa est; idq. vt palam fiat cuncta in ea descripta perpendamus obsecro, ac trutinemus.

Dicit ergo primum Doctor iste, *signum illud desumptum ab eo, quod Opobalsamum verum in aquam iniectum diffunditur prius, mox verò ad superficiem deductum, & exparsum, quasi in araneam telam albescat, vt controuersus præstat liquor, neutiquam esse veri Opobalsami inditiû, sed adulterati*; cum Dioscorides, Plinius, Simeon Sethi, & Saladinus *verum Opobalsamum* dicant *ad ima sidere, adulteratum olei modo innatare*. Sed difficultatem hanc perbellè delet Alpinus, & cũ eo Michael Doringius, & Nicolaus Guibertus in suis De Opobalsamo libris, & multi alij recentiores, qui in tali succo diuersa tempora, & varias ætates recognoscendo, non in omnibus ad ima sidere affirmant, sed in vltima tantum, & cum vetustate laborat; id quod nec videtur latuisse Simeonẽ Sethi, ex aduerso citatum, quando hæc habet verba. *Sed & hoc amplius si probare velis, quod in proprio vigore est, & recens, id quoniam super aquam enatat, eo linteum irrigato, & si nihil linteum infecerit, sed tantum illi odorem, & non maculam reliquerit, hoc non est adulteratum, ac factitium*. Nec profectò solutioni huic deest ratio, quia cum ex Aristotel. 4. Meteor. cap. 3. & 2. de Gener. Animal. cap. 2. *oleum, & quæ pinguia sunt per summa aquæ fluitent*, balsamum vero tale existat, vt iam iam dicemus, *multumq. Spiritus, & aereæ substantiæ*, quæ est Aristotelis ratio contineat, nequaquam poterit, nisi sit senio confectum, & ob vetustatem spiritibus, atque aere orbatum, densari, & in aqua positum ad ima sidere. Vnde cum forsan auctores citati non viderint nisi antiquum Opobalsamum, non mirum si tale quid conscripserint, Plinius videlicet, & Saladinus, nam de Simeone Sethi iam est dictum aliter sentire, & quod ad Dioscoridem spectat, nonne cum *synterum in aqua* *aut*

aut lacte celerrimè liquari, coloreq. latescere scribit, supernatationem videtur admittere, insimulq. Plinium, & Saladinum redarguere? Quia si liquatur, quomodo, vt vult Plinius *ad ima vasis sidens densatur?* & vt putat Saladinus *conglutinatur ad modum vnius perlæ rotundæ in imo ciathi aqua pleni, ita vt cuspide ipsius cultelli extrahi possit?* Vtcumq. tamen sit, dicet aliquis experimentum demonstrasse effectum hunc ab artificiali quoque liquore produci posse, immò coram DD. meis, & me alijsq. videntibus, fuisse productum. At ego subiungam, vt subiunxi non vnum signum, sed syndromem requiri ad aliquid stabiliendum, vt mittam liquorem illum fętidum fuisse, & album, nec in aquam calidam ad miscibilia segreganda accomodatam, sed in frigidam adulterationi detegendæ non aptam satis, iniectum.

Arguit secundò ratione desumpta, vt scribit, à natura rei, *quia Opobalsamum ex omnium sententia (vno ex infima classe Io Pona excepto) resinosum non est, nec oleum, sed liquor, siue succus, illud vero quod ostentatur est omnino resinosum, ita vt ad naturam ferè olei abietini proximè accedat, quare non est dicendum verum Opobalsamum.*

Respondetur tamen non solum Io. Ponam à Carolo Clusio virum doctissimum appellatum, constituere illud resinosum, & pingue, sed Alpinum & alios: Vnde propter hanc rationem vult Alpinus, quòd super laneam vestem instillatum adhæreat: *Etenim*, vt ait. *non modo succus iste tenax est, sed ramuli quoque virides si digitis contrectentur, eis procul-dubio adhærent, quod non nos modo, sed etiam aliquos antiquorum nouisse certum est. Nonne Strabo dixit: Eius corticem scindentes succum in vasis suscipiunt tenaci lacti persimilem? Quid? nonne Plinius notas synceri Opobalsami docens dixit, Succum balsami syncerum debere inhærescere?* Præterea, vt ego adiungo, nonne Theophrastus dum lib. 9. cap. 1. inter lachrymas balsamum enumerat, & in eodem ordine cum thure, & mirrha constituit, inter resinosa simplicia reponit? ac cum ait illud pinguedine constare, ideoq. odoratum esse, *quia ea quæ pinguedine carent sine odore proueniunt* idem non confirmat? Insuper an ne Pausanius cum scribit Viperas nutriri balsamo, & his vtitur verbis. *Quo enim vescuntur Viperæ vnguento maximè odorato, ita venenum temperatur, vt ex lethifero mitius fiat,* excludit balsamũ ab oleorum cathalogo? Amplius si nõ est resinosum, & oleosæ naturæ, cur resinis, & oleis, vt in maiorem molem excrescat, adulteratur? Sed quæso videat Doctor iste Simeonem Sethi à se citatum, conspicietq. succum hũc vocari ab eo βαλσαμέλαιον idest balsami oleum, adeatq. Mesuem, & alios rei Medicæ scriptores, à quibus inter olea reponi, atque explicari, videbit. Interim

D 2

terim vero si non credit tot præstantissimus viris, dicat qui succus, qui liquor est Opobalsamum, & suum agnoscat in syllogizzando errorem.

Tertiò multus est in contexendo argumento ab odore, desumpto; *quippe antiqui omnes, balsami odorem cunctis alijs odoribus pratulerunt, cum tamen controuersus succus vel terebinthinam, vel quid aliud cum modica suauitate, vel nulla redoleat.*

Verum vt huic argumento cuius tota vis in maiore propositione sita est, distinctè, ac sigillatim satisfiat, Poetis in primis respondetur, ex eorum videlicet cantilenis nihil aliud elici, nisi quod balsamum sit odoratum, quod vltro libenterq. concedo: patet autem rem ita se habere carmina adducta consideranti; quæ sunt hæc.

Quid tibi odorato referam sudantia ligno
Balsama? Virg. 2. Georgic.
Nec minus Assyrius bene olentia balsama portet
Et lachrymam, lignumq. simul quod balsama donat
Semper odoratum. Gal. 1. de Antid. in Andr. Ther. descript.
Et Cypheos cum odoro fructu balsami. Idem 2. de Antid. cit.
Balsama me capiunt, hæc sunt vnguenta virorum
Martial. 14. Epigr. 54.
Balsama qui semper, cinnama semper olet.
Idem lib. 3. Epigr. 63.
Gemmatis alij per totum balsama tectum
Effudere cadis, duro quæ saucius vngue,
Niliacus pingui desudat vulneri cortex
Claudianus in Epithalamio Palladij, & Serenæ,

in quo cum dixisset, & rosas, & violas à Paranimphis affatim fuisse in nuptiarum Thalamum profusas, illa habet carmina, ex quibus, & ex supra allatis, vt aduersarius vult colligi eximiam suauitatem, sic nos odorem solum eumq. gratum, & suauem, deduci arbitramur.

Quòd verò spectat ad Philosophos, & Medicos Respondetur Theophrastum cùm in Græciam non aduehi verum Opobalsamum, sed adulteratum scribat, & ex aliorum non ex propria sententia loquatur (dicit enim *tradunt*) parum aut nihil aduersarijs prodesse, vt mittam loqui eū de tali succo, *quando vnguibus ferreis facta in caudice, & parte superna Arbusti incisura, colligitur: quo tempore tradit odorem inferri eximium, & copiosum, adeo vt ex paruo spacium per longum odor valeat permeare.* Non ergo ad rem facit Theophrasti auctoritas, & si etiam faceret, non video quanti æstimanda esset ab aduersarijs, cum eodem libro nono capite 2. hanc eandem penè suauitatem, quam cap. 3. contra

ac

ac ſentiant Dioſcor.& Plinius, attribuit primum carpobalſamo, deinde & Xilobalſamo, terebinthi lachrymæ, quam vocat *odore gratiſſimam*, non deneget. De Plinio etiam mox adducto, non aliter ſentiendum videtur, quippe qui vel loquitur in ordine ad res odoratas ſui temporis, vel Rhetorico modo non Phyſico, quemadmodum facit infra deſcribens qualitates ipſius, vel non ſatis ſibi conſtans, ſuſpectus fit, & modicæ fidei. In eodem enim cap.15. lib.12. in quo ſcribit *balſamum omnibus odoribus præferri, & eſſe ſuauitatis eximiæ*, ſcribit quoque eſſe *in fricãdo odoratum*, & paulo poſt eſſe debet *odore tantum auſterus*. Vnde ſi balſami lachryma eſt eximiæ ſuauitatis cur eget fricatione, vt talis appareat? & ſi eius odor eſt tantum auſterus, quomodo tam ſuauis, & gratus, cum auſterum, & ſuaue contraria quaſi ſint? Ex Dioſcoride quoque non plus roboris deſumit argumentum propoſitum: cum enim validi odoris Opobalſamum conſtituit, talem non exprimit ſuauitatem, qualem ex aduerſo prætendunt omnes; etenim particulam εὐώδης quam vſurpat ad denotandum talem odorem, adhibet quoque ad exprimẽdum odorem Myrrhæ, & picis aridæ, quæ ſanè, vt aduertit Rondoletius, ſuauitatem non ſpirant. Quod ſi adhuc inſtent, nec valorem hunc in noſtro Opobalſamo reperiri, ad eumdem ſi ſenſus non ſufficit, Dioſcoridem eos demandabo, & ab ipſo intelligent validum hunc odorem, quem eximiæ ſuauitatis loco perquirunt, non cuilibet Opobalſamo, ſed præſtantiori tantum, quale noſtrum non eſt, conuenire non enim aliud ſonant illa verba, *ſumma probatio eſt vt ſit recens, validi odoris &c.* quam excellentius Opobalſamum, ac probatiſſimum eſſe illud quod recens eſt, & validi odoris, illud verò quod recens non ſit, & odoris validi, nnn adeo præſtans, atque excellens, probatumq. exiſtere.

Sed quid ad Salomonem cùm ait *ſicut cinnamomum & balſamum aromatizans odorem dedi? illiuſq. Commentatores, qui ſcribunt nomine Vinearum Engaddi intelligi Balſamorum viridarium, quod ſuauiſſimũ longè lateq. ſpirabat odorẽ?* Iam patet reſponſio ex prima conſultatione, qua ſtatutum eſt ex tali Salomonis loco non ſuauem, ſed aromatizantem colligi odorem, & quod ſpectat ad vineas Engaddi iam vidimus ex Borcardo Argentoratenſi, & Kormanno in ſecunda reſponſione ad Euonymum tales vineas delicatiſſimas eſſe, & ſpecioſas, & nihil de tanta ſuauitate narrari.

Illud etiam quod ex Eccleſiaſte cap.24. adducit, & in quo multos video, vt in argumento magni roboris, ſibi complacere, videlicet *Et quaſi balſamum nonmiſtum odor meus*, non plus valet, ſi præſertim integra, non mutilata afferantur ſacri teſtus verba, quæ ſunt iſta. *Sicut cinnamomum*

mum, & balsamum aromatizans odorem dedi, quasi mirrha electa dedi suauitatem odoris, & quasi storax, & galbanus, & vngula, & gutta, & quasi balsamum non mistum odor meus. Ponat ergo scriptor ex aduerso particulam (quasi) cum storace, & galbano, & vngula, & gutta, & balsamo non misto, & deinde videbit quam suauitatem eliciet. Mysticus est iste loquendi modus, & supra Iatrophysicæ spheram se extollẽs. Ideoque non erant in medium afferenda sacra hæc testimonia ab Aduersario, quem iam cautum facere debuerat alterius Aromatariorum Patroni sese Theologicis immiscere volentis, periculum, & quem non latuisse talis loci expositionem à D. Bonanno ex Cornelio à Lapide adductam, verisimile est, Ait namq. eximius iste Theologus (vt res pulchra iterum audiatur) *Balsami odor virtutem habet masculam, & fortem, quo circa balsamum velut virile, & generosum reliquis vnguentis præcellens viri adhibere solent, cum fœminis daretur Amomum Assirium, aliaq. id genus delicata vnguenta iuxta* illud Martialis.

Balsama me capiunt hæc sunt vnguenta virorum,
Delicias Nini vos redolete nurus.

Hinc materia Sacramenti Confirmationis, quo perfecti Christiani efficimur, vngimurq. quasi milites, & athletæ Christi ad pugnam contra Diabolum, carnem, & mundum &c. & paulò post. *Virtutum Deiparæ fragrantia nil habuit molle, & effœminatum, sed virilis fuit, & mascula.* Quòd si his non aquiescit, audiat Glossam ordinariam in locum adductum, & mysterium veneretur. *Balsamum,* inquit, *solent agricolæ acutis lapidibus, vel osseis cultellis incidere, nam ferri tactus noxius est. Per incisiones manat succus odoris eximij lachrymis pulchrè rorantibus lana exceptus, parua colligitur in cornua. Gratia præcipua debetur lacrymæ, secunda semini, tertia cortici, minima ligno. Christus quoque humilis in carne, sed plenus gratia, & virtute vulneratus est propter iniquitates nostras, & nobis vita, & salutis Sacramẽta profudit. Vnde & quasi balsamũ nõ mistũ odor meus.* An plura desiderat? Nicolaũ de Lyra sic loquẽtẽ auscultet. *Hic,* inquit, *ponitur dilatatio famæ cultus diuini in Hierusalẽ augmentati; quæ vidẽ famæ diffusio significatur sic per bonũ odorem iuxta illud Cantic. 1. post te curremus in odorem vnguentorũ tuorum & 2. Cor. 1. Christi bonus odor sumus; recẽsentur autẽ plures arbores & species aromaticæ, quarum proprietates explicare nõ est ad propositũ; nã hic solum introducuntur ad designãdam diffusionẽ bonæ famæ per suauitatẽ sui odoris, sicut & arbores expressæ in parte præcedenti ad exprimendum augumentum cultus diuini.* An autem hoc idem significent sacra illa Ezechiel 17 verba. *Balsamum, & mel, & oleum, & resinam proposue-*

runt

runt in nundinis tuis, & illa à S. M. Ecclesia in Missa pro pluribus Martyribus tempore Paschali adhibita. *Sancti tui Domine florebunt sicut lilium, & sicut odor balsami erunt ante te*. nec aduersarius dat occasionem dicendi, nec si daret, sine temeritatis forsan nota, liceret aggredi, ac dicere: reuertamur ergo ad res nostras.

Impugnat subsequenter doctor iste, quod alias fuerat à me dictum, ideo nempè in tanta existimatione fuisse apud veteres balsami fragrantiam, quia tunc carebant suauioribus odoramentis postmodum inuentis, vt moscho, ambra, zibeto, belzoino, & similibus, & dicit *etiam tunc fuisse iucundissimos odores, vt lignum Aloe, cassiam odoratam, cinnamomum, iuncum odoratum, storacem, & huiusmodi; ex quibus tam pretiosa conficiebantur odoramenta, vt etiam nobiles puellæ ea concinnarent, iuxta illud* Catulli.

Vnguentum dabo quod meæ puellæ
Donarunt Veneres, Cupidinesque,
Quod cum olfacies Deos rogabis
Totum, vt te faciant, Fabulle, nasum.

Addamus & nos amaracum ex quo conficiebatur vnguentum amaracinum dictum, quod tam suaue existimabatur, vt extaret Adagium. *Nihil cum Amaracino sui*. sic Crocus tunc erat in pretio. Vnde Propert. *Pulpita solemnes non oluere crocos*, & alibi. *Sit mensæ ratio, voxque inter pocula currat*

Et crocino nares murrheus vngat Onix.

Nardus quoque odoratissima habebatur. Vnde idem Propertius.

Cur nardo flammæ non oluere meæ? & Lucretius

Et nardi florem nectar, qui naribus halat.

Amómum etiam summè commendabatur vt suaue, & odorum, Vnde Syhus lib. 11. *Nec crinem Assyrio perfundere pugnet Amomo.*

Verum quis comparabit res istas cum moscho, ambra, zibeto, alijsque permultis rebus, quæ tam suauem emittunt fragrantiam, vt cuilibet demonstrare possint, quàm longè magis hoc nostro floreat æuo Myropolica ars, temporibus anteactis? Nec quod de oleo illo in veteri Testamento descripto, & vsitato affertur quicquam nisi contra ipsum concludit: carebat namq. balsamo, & cum solùm constaret myrrha, cinnamomo, calamo odorato, & cassia, quis non videt postponendum venire moscho, nedum, & ambræ, sed tot suffumigijs, & aquis, extractisq ex rosis, iasminis, floribus citri, alijsq hoc tempore adinuentis, & vsurpatis? At cum subiungit myrrham, & cinnamomum ad nos nō afferri hoc tempore nisi adulterata, in foueam, quam alijs parauerat, miserè cadit. Si enim antiqua

sua-

suauitate orbata, & non syncera, sed adulterata medicamenta hæc ad nos aduehuntur (quod tamen non semper fieri docet inter alios Marcus Oddo Patauinus lib. 2. de Ther. & Mithrid. cap. 2. & confirmat Brasauolus De Gummis pag. 366. his verbis. *Nos Venetijs veram myrrhã vidimus, talem, qualem à Dioscoride pictam audiuisti. Id tamen scito odorem quidem suauem, non suauissimum habuisse, sed potius erat cum quadã grauitate*) cur non reijci debet vt Opobalsamum nostrum, quod ideo nõ placet, & ab ingressu in magnas Antidotos arcendum putatur, quia non habet odorem tam suauem, vt tradiderunt antiqui? Quæ lex Opobalsamũ reijcit, & myrrham quæ non vt illud benè olet, sed vt ait Manardus *pro suaui odore ei à veteribus attributo, teterrimum virus obolet*, amplexatur? An dicet hanc non habere succedaneum, & ideo recipi? Sed hæc est fuga non ratio: præterquam quod enim imperfecta myrrha potest dici perfectioris succedanea, idcirco sciat non assignasse Medicos substituenda myrrhæ, & consimilibus medicamenta; Opobalsamo autem, Xilobalsamo, & Carpobalsamo assignasse, quia ex illis siue perfecta, siue imperfecta fuerint, aliquid semper ad nos est aduectum, at balsami succus, lignum atque semen, cum in Iudæa, & Aegypto, vnde in Europa adsportari consueuerant, penè defecissent, & ex Arabia non solerent cum alijs aromatibus aliò deferri, aut in exigua admodum quantitate; hinc factum est, vt Medici illis priuati, succedanea coacti sint inuenire, & Pharmacopolis præscribere. Modo autem cum iam elucescat succus iste, & ex Arabia Memphim, & Alexandriã, & inde ad nos peruenire possit, & perueniat, vt præter Mercatores Venetos, Venetus Medicus clarissimus Aemilius Parisanus in Epistolis ad D. Bernardinum Messorium Collegam, & D. meum testatur, cur debet repelli, & iniquius tractari, quàm myrrha, & cætera non pauca medicamenta, quæ tametsi odoris fragrantia, alijsque qualitatibus ab Antiquis Scriptoribus eis attributis, minus valde gaudeant, quàm nostrum Opobalsamum, adhuc tamen sine vllo Aromatariorum strepitu recipiuntur, adhibenturq.? Verùm ad pensum redeuntes, quod vt dictum est vario modo philosophandum sit de odoribus iuxta nostram, ac veterum ætatem, hisce Rondeletij verbis Tract. de Theriaca magna cap. de Mirrha confirmare liceat. *Sin hæc ratio*, inquit, *non placeat, dicemus Veteres non adeo delicatos fuisse, atque sumus, & quod nobis male olet, vt mirrha, illis benè, & suauiter oluisse, quod inde probari potest, quod in suis vnguentis ad delicias paratis, Galbanum admiscebant, quod haud dubiè fœtidi est odoris.*

Non solum autem, vt adiungo, galbanum, quod ex Theophrasto *grauius olet*, suis admiscebant odoramentis, sed resinam terebinthinam

oleum

oleum è myrto, & lauro, aspalathum, melilotum, fenugræcum, & huius census alia, vt apud Plinium videre est lib. 13. cap. 1. & 2. quo in loco de vnguentis ad odorem antiquitus paratis narratione instituta, varias eorum affert notas, & descriptiones, ex quibus euidenter valde conspicitur longè admodum nostros excellere odores odoribus antiquorum: exẽplo autẽ sint magis celebrata tũc temporis vnguenta *megalium, foliatũ, & regale*. Illud enim *propter gloriam*, vt ait Plinius *megalium nuncupatum, ex oleo balanino, balsamo, iunco, Xilobalsamo, cassia, & resina* componebatur. *Foliatum* verò, & spicatum tam celebre apud Romanas matronas, vt pluries, ait Galenus, *Nardinum* quoque Plinio dictum *ex omphacio, balanino, iunco, costo, nardo, amomo, myrrha, balsamo*. At *regale ità appellatum, quoniam Parthorum Regibus erat inuentum ex myrobalano constabat, amomo, cinnamomo, costo, comaro, cardamomo, nardi spica, maro, myrrha cassia, styrace, ladano, Opobalsamo, calamo; iuncoque Syrio, œnanthe, malobathro, Serichato, cypero, aspalatho, croco, cypro, amaraco, melle, vino*. Sic apud Græcos quantumuis vt idem ait Plinius *vitiorum omnium genitores*, non alia erant in vsu *ad sumptuosissima vnguenta elaboranda*, quam, vt Theophrastus ait lib. 9. cap. 7. *casia, cinnamomum, cardamomum, nardus, nerum, balsamum, aspalathus, styrax, consecratrix, narta, costus, lygusticum, crocum, mirrha, gladiolus, iuncus, calamus, sampsucus, lotus, anethum*. Ex quibus non solum colligitur caruisse veteres suauioribus nostri temporis odoramentis, sed Opobalsamum non fuisse apud illos in ea existimatione vt putarent egregiam olere suauitatem, & cunctis fragrantius extare; aliàs enim illo vsi essent ad delicias solo, & non cum alijs inferioris conditionis admixto, aut saltem vt basi; & principali sumptuosorum vnguentorum materia; quod sanè non præstarunt, nam vt Plin. ait pro *basi ad acutiora unguenta* efficienda *costo* vtebantur, *& amomo: ad crassiora, & suauiora myrrha, ad medicina vtiliora croco, ad acerrima tandem per se amomo*.

Quare cum Balsamo in suauitate odoris primus non tribuatur locus, sed myrrhæ, ex qua propterea ars conficiendi odores suum forsan traxit nomen, & μυρεψική dicta est, quis non videt in maximo versari errore illos omnes, qui de nostro Opobalsamo philosophari volunt in comparatione non ad myrrham, & alia, quæ Priscorum æuo vt summè odorata habebantur in pretio, sed ad res posterius inuentas, ambram, moschum, zibettum, belzoe, eiusque, vt aliqui putant speciem, Indicum illum liquorem Balsamum, & ipsum nuncupatum.

An forsan quod exaduerso dicitur non myrrham vt sic, sed pretiosissi-

E mam

mam eius partem ſtacte vocatam, eam eſſe, quæ apud antiquos odoratiſſima exiſtimabatur, & baſis odoramentorum fiebat; eiuſque reſpectu conſiderandam venire Balſami lachrymam, non myrrhæ ordinariæ adulteratæ vt plurimum, ac ementitę noſtram eludet reſponſionem? Neutiquam certè: nam præterquam quod veriſimile non eſt, vt ſtacte quæ ex Dioſcoride erat *pinguedo recentis myrrhæ cum exigua aqua tuſæ, & organo expreſſa*, vel vt ait Plinius liquor ille, quem *myrrhæ arbores ſponte ſudant prius quàm incidantur*, in tanta copia colligeretur, quæ poſſet deſeruire pro tot odoramentis, quæ potiſſimum cum myrrha componi conſueuiſſe apud Dioſcorid. Plin. & alios habemus; adhuc tamen ſi ad illius comparationem loqui velimus nec Balſamum erit quale prætendunt, nec priſcorum odores erunt noſtris æquandi. Vocat ſanè Dioſcorides *ſtacte per quam odoratam, & pretioſam*, & Plinius ait quod *myrrha per ſe vnguentum facit ſine oleo, ſtacte duntaxat*; at ſi perquiramus quid nam ſit hæc myrrhæ pinguedo, & quam efflet ſuauitatem, vtique dicemus cum Perſio *magnos promittere montes*, etenim Braſauolus in exam. Gummium pag. 367. de ſtacte loquens ſic ait. *Re vera ſtacte ea res eſt, quam nos liquidam ſtyracem vocamus*, & pag. ſeq. idem confirmat ex Serapione ſic ſcribente. *Styrax liquida eſt pinguedo myrrhæ recentis, & extrahitur à myrrha, quia terunt eam cum aqua pauca, & premunt eum torno, & eſt boni odoris*. Vnde poſtea ſubiungit, *ſtyracem liquidā Serapionis eſſe Dioſcoridis ſtacte*. Id quod & Matthiolus habet in Dioſcorid. lib. 1. cap. 62. & confirmat Gorræus in Def. Medicin, particula Stacte, & poſt ipſum Franciſcus Sanchez libello de Theriaca ad Pharmacopæos, c. 5. vbi propterea docet Opobalſamo ſubſtitui debere ſtyracem liquidum, quippe qui ſit Dioſcoridis ſtacte, quā Galenus lib. de Subſtitut is Opobalſamo ſupponit. Modò qui eximius odor, quæue ſuauitas, & mira fragrantia in ſtyrace iſto reperiatur, nemo eſt qui non ſciat eſſe validum, & ſuauem, ſed vt dicebat Braſauolus de perfectiſſima myrrha, *cum quadam grauitate*. Vnde non mirum ſi Lucretius æqualem dixit vnguento Amaracino ex amaraco id eſt ſamphſuco *acris odoris*, vt ait Plin. coagmentato, cum cecinit lib. 2.

Sicut Amaracini blandum ſtacteque liquorem

Verum vt illuſtrior hæc noſtra de recentiorum odorum prærogatiua ſupra antiquos aſſertio magis appareat, non incongruè facit conſideratio tam celebrati apud ipſos Thuris, cuius tanta fuit commendatio, vt vel eius etymon à verbo græco θύειν, quod eſt ſacrificare, vel ab eo ſacrificium, ſiue thymiaſis id eſt thurificatio, & odorum incenſio à pleriſque

risque deducatur, vt lib. 3. de Mineral. cap. 13. sect. 1. notat Eruditissimus Cęsius: Et Arabia, quæ eius natale solum à Strabone, Ptolomæo, Dioscoride, alijsq; constituitur, non ob aliam causam Felix dicitur, & vt ait Plinius, *odorifera, diues, & beata cognomine inclyta*. nisi quia in ea thus nascitur, videlicet in ea parte, quam incolunt Sabæi, & Minæi: qui propterea *Sabæi*, apud Plin. lib. 6. cap. 28. dicuntur *Arabum propter thura clarissimi*. Vnde prædictus Cæsius post multa de hac Prouincia, quæ vt Curtij lib. 5. verbis vtar est *odorum fertilitate nobilis regio* sic tandem concludit. *Maneat ergo Arabiam thuris feracem, meritò appellari à scriptoribus odoriferam, thuriferam, aromatiferam, beatam, felicē, sacram, cùm propter præstantissima aromata immortali fragrantia odore; tū & multo magis ob thurea dona sacratissimis Diuini cultus ritib⁹ dicata; quæ prouenire in Sabæa Arabiæ felicis regione est certum*. At verò non thuris modò, sed balsami quoque feracem esse non solum idem affirmat Strabo lib. 16. cum ait *Proxima est felicissima Sabæorum terra, quæ maxima natio est. Apud hos thus, & myrrha & cinnamomum nascitur, In ora etiam balsamum, & alia quædam herba valde odorata, quanquam eius odor citò deperit*. Sed præter auctores non semel adductos, videtur etiam confirmare Virg. 2. Georgic. cum ait.

Diuisæ Arboribus patriæ, sola India nigrum
Fert Ebenum: solis est thurea virga Sabæis;
Quid tibi odorato referam sudantia ligno
Balsamaque, & baccas semper frondentes acanthi?

At si Balsamum (subiungo ego) tam eximiæ suauitatis existit, quemadmodum pleno ore aiunt aduersarij, cur non ex illo, sed ex thure tot sibi vēdicat Arabia prærogatiuas? tot sibi ascifcit nobiles titulos? Cedere ergo balsami odorē thuris suauitati quāuis nō eximiæ, & Hispanicis suffumigijs postponendæ, clarum nimis est; ideoque non mirum si antiqui balsamo omisso, vel eo tantūmodo forsan adhibito pro cōdiendis cadaueribus thura vsurpabant ad præstantiores vsus, ad cultū, nempe Diuinum, & cadauerum suffimenta. Quapropter Leuitic. 2. habetur, *fundet super eam oleum, & ponet thus, ac deferet ad filios Aaron Sacerdotis, quorum vnus tollet pugillum plenum similæ, & olei, ac totum thus, & ponet memoriale super altare in odorem suauissimum Domino*, quod idem legitur etiam cap. 15. Et Exodi 30. 34. thymiama ad Dei cultum ex stacte, onycha, galbano, & thure mandatur cōponi. Sic pariter Ethnici in honorem Numinum thus adhibebant, vt de Alexandro Magno habet Plin. lib. 12. cap. 14. his verbis *Alexandro Magno in pueritia sine parsimonia thura ingerenti, pædagogus Leonides dixerat, vt illo modo cum deuicisset*

thuriferas gentes supplicaret. At ille Arabia potitus thure onustam nauim misit ei, exortatus vt large Deos adoraret. Et de Troianis, licet aliter sentiat idem Plin. lib. 13. cap. 1. (damnatus tamen à Mercurial. lib. de Decorat. cap. 23.) videtur ostendere Virg. 1. Æneid. canens.

Ipsa (idest Venus) *Paphum sublimis abit, sedesque reuisit,*
Læta suos, vbi templum illi, centumque Sabæo,
Thure calent Aræ. & 6. Æneid.
Vna omnes iuuenum primi, pauperque Senatus,
Thura dabant, tepidusque cruor fundebat ad auras.
& 11. pariter Æneid.
Succedunt matres, & templum thure vaporant.

Quem Veterum vsum confirmat etiam Eclog. 8.

Effer aquam, & molli cinge hac altaria vitta,
Verbenasque adole pingues, & mascula thura.

Idem innuit Ouid. lib. 4. de Ponto Eleg. 8.

Nec quæ de parua pauper Dijs libat acerra
Thura minus grandi quàm data lance valent.

Sic Orat. lib. 1. Carm. Ode 19.

Verbenas pueri ponite, thuraque
Bimi cum patera meri.
Mactata veniet lenior hostia. & lib. 3. Carm. Ode 8.
Martijs cælebs quid agam Calendis.
Quid velint flores, & acerra thuris
Plena miraris positusque carbo in
Cespite viuo. Et lib. 4. Ode 2.
Ciuitas omnis, dabimusque Diuis
Thura benignis Sic Tibullus lib. 2. Eleg. 2.
Vrantur pia thura focis, vrantur odores,
Quos tenerè terra diuite mittit Arabs
Sic Seneca in Hercule furente actu 4.
quicquid Indorum seges
Arabesque odoris, quicquid arboribus legunt,
Conferte in Aras, pinguis exudet vapor
Date thura flammis.

Idem confirmat idem in Oedipo actu 2. Claudian ad Hadrian. Statius Pipin. lib. 4. Syluarum ad Marcellum, & alij, quos omitto quia eos citat in sua scriptura Doctissimus Collega meus Manelfus, dum in hoc argumento ab odore petito dissoluendo, versatur.

Quod verò in cadauerum etiam funere thus adhiberent, patet ex Virg. 6. Æneid. *Auersi*

Auersi tenuere facem, congesta cremantur
Thura dona. Et ex Martiale lib. 6. Epigr. 60.
Accipe cum fletu mœsti breue carmen amici,
Atque hæc absentis thura fuisse puta.
Quid?nōne Cicero vtrūq; vsum videtur innuere cùm lib. de offic. ait *Omnibus vicis statuæ factæ sunt, ad eas thus, & cerei.* Et Plin. lib. 22. cap. 24. *Odorum causa, vnguentorumque, & deliciarum si placet etiam superstitionis gratia emantur, quoniam thure supplicamus, & costo.*

Nec quis dicat idcirco à veteribus, & Alexandro Magno fuisse adhibitum thus, non balsamum in honorem Numinum, quia hoc carebant non illo, nam vt mittam eamdem Arabiam, quæ thus suppeditabat, potuisse quoque balsamum impertire, illud addam, quod ad Magnum Alexandrum spectat, ei videlicet non fuisse Balsamum ignotum, vt ex eius epistola ad præceptorē Aristotelem habetur. *Locus autē erat apud Indos* (inquit ille) *spaciosus, & largus thure, & Opobalsamo abūdans, quæ plura ramis suorum nemorū innascebātur,* & paulò post. *Video Opobalsamū cum optimo odore, omnibusq; vndiq; ramis abūdantissimè manare,* & infra. *Iāq; à sacris excesseramus arboribus, nec iā odore thuris, Opobalsamiq; nares verberabātur.* Quod autē in India Balsamū sit, scribit etiā Cōstant. Aphricanus.

Quare sicut hinc colligitur adhuc certius quod à nobis pro responsione fuit allatum de nouarum rerum supra antiquas præstantiori suauitate, ideoque non in ordine ad recentia odoramenta, sed ad prisca de Opobalsamo philosophandum esse, sic non ita certum puto quod supra cum Rondeletio scripsimus de veteribus non adeò delicatis existentibus atque nos sumus, quin explicatione non egeat; etenim quod nobis malè olet, illis bene oluisse, in penuriam, & defectum meliorum odorum referendum est, non in ipsorum socordiā, & ruditatem, cùm de pretiosis aut habendis, aut cōponendis odoramentis maximopere eos extitisse solicitos, longeq; forsan magis quā nostri; vel molliores, & effœminati homines, non de Persis modò, Parthis, Aegyptijs, alijsq; exteris Nationibus, sed de Romanis quoq; loquendo, satis pateat. Reperijt namque Magnus Alexander expugnatis Darij Castris scrinium vnguentorum laudatissimorū. Parthorum Reges vegali nuncupato odoramento tribuerunt nomen, & famam. Aegyptus Et ait Plinius terrarum omnium accomodatissima vnguentis est, Vnde apud eos in pretio œnanthinum odoramē tum, & Cyprinum, sicut in Delo Mendesium, in Coo Amaracinum, in Solis Ciliciæ Crocinum, in Tarso Pardalium, Corinthi Irinum, Mitylenis, & in Cypro Samsusinum, Athenis Panathenaicum, & alibi alia. Verum nostri Romani *Gens in toto orbe,* vt cum Plinio loquar, tametsi, *vna, omni virtute præstantissima* admisse

miserunt, & ipsi vnguenta hæc exterorum imò, & pretiosa magis concinnarunt; vnde non apud fœminas modo erant in vsu, sed apud Imperatores ipsos ad *pedes quoque tingendos*, vt ait idem Plin. lib. 13. citat. & *in Castris*, vbi *Aquilæ, ac signa puluerulenta illa, & custodijs horrida inungebantur festis diebus*, exclamat propterea. *Mirum maxime est hanc gratiam penetrasse, & in castra. Ita est, nimirum hac mercede corruptæ terrarum orbem deuicere aquilæ. Ita patrocinia quærimus vitijs, vt per hoc ius sumantur sub casside vnguenta*. Hinc propterea *excedebant quadragenos denarios libræ*. Hinc *P. Licinius Crassus, & Iul. Cæsar Censores edixerunt ne quis venderet vnguenta exotica: sic enim appellauere*. Vtebantur namq. illis etiam *in potu*, & ipsis spargebantur *parietes balnearum*, & solia Caij Principis *temperari* ijs aliquem iussisse audiuit Plinius. Quodq. ad proprium spectabat corpus habebant omnibus ferè partibus accomodata peculiaria odoramenta, pro toto nempe corpore vnguentum *myrsinum* per pedibus, & manibus *ægyptium* pro genibus, & mammis *phanion*, pro cilijs, & comis *amaracinum*, & pro genibus, & collo *serpillinum*, vt colligit Mercurial. lib. de Decor. c.29. ex Athen. Lucr. & Clem. Alex. ideoq. concludit *Veteres in cõponendis vnguentis admodum luxuriantes, & copiosos fuisse*. In tanto tamen luxu, quid cum nostris odoramentis æquandum venit?

Cæterum, vt ad argumentum à quo suauis odorum contemplatio aliqualiter me auertere visa fortasse alicui est, redeam, dum subiungitur, nos ad euitandam propositi argumenti vim, ad vnum Prosperum Alpinum tanquam ad Asylum confugere, quippe qui in Aegypto diu moratus, & istius rei benè conscius non alium redolere Opobalsamum odorem affirmat, quam eum qui est inter thus, & therebinthum cum suauiori tamen odoris fragrantia, sciant velim non ad illum, antiquis relictis, nos confugere, sed eo tanquam lapide lydio vti ad auream antiquorum de balsamo doctrinam, veritatemq. ipsam accuratius, intimiusq. cognoscendam. Veteres namq. scriptores, vel de Arabico Opobalsamo non habuerunt notitiam, sed solum de Iudaico, & Aegyptiaco, vt Dioscorides, & Plinius alijq. non pauci, vel si illud agnouerunt, vt Strabo, Pausanias, Theophrastus, Ioseph Hebræus, & Diodorus Siculus, adeo tamen parcè, & in ordine ad medicinam steriliter de illo loquuti sunt, vt ad Alpinum reliquosq. recentiores illius non exiguè conscios, accedendum foret, & ab ipsis veri Opobalsami, vt Arabicum quoque est, caracteres, & notæ hauriendæ. Nec dicat ad Alpini testimonium euitandum, odorem terebinthi, & thuris in similitudinem tantùm adduci, quia non tantùm in similitudinem, sed in participationem extremorum, vt cuiusq. misti etiam acciden-

cidentalis est proprium Aristotele magistro, adducitur. Quod si in nostro Opobalsamo suauiorem odoris fragrantiam, quam in thure, & terebintho simul vnitis non agnoscunt, vel vt melius dicam non concedunt, agnoscimus nos, & agnoscendo fatemur, quod tametsi maior forsan in ipso, & excellentior desiderari posset, haud tamen è balsami genere debet excludi, & à medico vsu arceri. Vnde cum Alpinum, addit, non loqui de Balsamis cultis, sed spontaneis, horumq succum in medicum vsum adoptandum non esse, Alpino nedum de cultis, & incultis loquenti, contradicit, sed veritati ipsi, cum Balsami Lacrymæ siue ex culta, siue ex spontanea arbore ortæ, specie minimè differant, sed solum indiuidualiter secundum maiorem, vel minorem perfectionem, quæ sanè differentia, & varietas, nequaquam debet, aut potest imperfectius, ignobiliusq. indiuiduum à munere speciei demandato, semouere.

Quoniam autem ingenuè fassus sum Opobalsamum nostrum non omnia quæ de perfecto Opobalsamo fuerunt ab antiquis promulgata, adamussim possidere, ideoq. posse esse non per incisionem corticis collectũ, sed per decoctionem ligni, frondiumq. elicitum, ille nihilominus me audet arguere Busbequij primum à me adducta auctoritate, qua nigrum esse tale balsamum constituitur; deindeverò ratione quod nimirum æstuosum cum sit tale Opobalsamum, feruidum, & acerrimum ob non adhuc adeptam beneficio solis & soli maturationem, pro inunctionibus tantum, nullo autem modo per os exhibitum adhiberi debeat; sciat velim, nobilissimum Busbequium comparatiuè loqui, & ex relatione Hally Bassa, qui suum munus extollere conabatur, vt iam respondi, non quod nigrum velit reuera esse; cum nigrum minimè reperiatur Opobalsamum vllum, Alpino auctore Dialogo de Balsamo cap. 4. Illud vero quod subiungit nõ solum falsum esse demonstratur ex Doctissimi Veslingij litteris, quarum copia datur, sed Mesues præsertim, & suorum Interpretum non reprobando testimonio. Mesue enim sub eodem capite de oleo Balsami per emanationem, & per decoctionem facto pertractat, & vtrumque βαλσαμέλαιον appellat, eiusq. interpres, & Commentator Christophorus de Honestis post enarratas virtutes primi quod per emanationem in partibus Orientalibus colligi, cum suo auctore scribit, de secundo loquens, ait, *& tale in magna quantitate ibi præparatur, sed non est tantæ virtutis quãtæ est primum*. Et Iacobus Syluius alter Commentator de hoc eodem succo verba faciens: *Vires* scribit, *huius olei ab omnibus tam laudati à Mesue taceri mirũ est.* Ergo cũ in viribus cõueniant si nõ in gradu, cũ hoc per decoctionẽ non sit tantæ virtutis, quantę illud per emanationẽ, illudq. per emanationẽ, vt ait idẽ Christophorus, *sit cõplexione calida cũ virtute*

ali-

aliqualiter humectatiua, & subtiliatiuum, & lenitiuum duritierum, & maximè conferat ad subtiliandum, & remouendum vestigia turpia, & cicatrices, quæ remanent post consolidata vlcera. fit etiam penetratiuum valde ad partes profundas, & conferat omni malæ complexioni frigidæ, & doloribus neruorum, & iuncturarum, & permistum cum alijs medicinis portet virtutes illarum ad membra intrinseca, & remota, vnde permiscetur, & summè confert cum medicinis vrinam prouocātibus assumptum per os, vel inunctum ab extra in partibus renum, pectinis, & colli, & vessicæ. has quoque facultates in inferiori gradu possidebit, quod per decoctionem est factum Balsameleon vt cum Mesue loquar. Ac proinde feruidum non erit, æstuosum, & acerrimum, ineptumque vt per os exhibeatur, velut Aduersarius putat: quando nec illi deficit aliqualis maturitas in internis Arbusti partibus acquisita, & si deficeret acidum potius esset, & frigidum, ac crudum, vt omnes alij acerbiores succi maturationem non adepti, quàm immodicè calidum, & acre. Vt mittam Peruuianum quoque Opobalsamum, quod per decoctionem elicitur quantumuis Orientale calidius, adhuc tamen non reprobari per os exhibitum ad internos aliquos affectus, quinimo ad multos commendari, vt apud Nicol. Monandem, & alios videre est.

An autem in quæstione hac satis dubia probabile quoque existimare, vt ego feci, quod nostrum Opobalsamum possit esse per emanationem, & incisionem collectum, sit contra allatam à me Busbequij æstimationem vt ex aduerso obijcitur, illis decernendum relinquo, qui Busbequium de Balsamo in Hortis Matareæensibus elicito, & soli Turcarum Principi ob illius præstantiam reseruato, me vero de Arabico, & minoribus forsan prærogatiuis insignito, loqui, sciunt.

An verò, vt ille inculcat, sophisma sit, quod de odore in mea scriptura ad euertendum oppugnantium argumentum, enunciaui, logicæ initiati propalent. hoc namq. meum est argumentum. Quæ sunt adeo similia inter se, vt difficile possint velut distincta secerni, vt in qualitatibus conueniant necesse est, sed Opobalsamum syncerum, & adulteratum sunt huiusmodi, ergo debent in qualitatibus conuenire, sed Opobalsamum adulteratum hanc non habet qualitatem; vt sit eximiæ suauitatis ergo nec syncerum. Maior patet, nam aliàs non essent similia. Minor est Galeni primò De Antidotis; subsumptum verò ex eo manet probatum, quod cum Opobalsamum adulteratum habeat in se galbanum, ceram, oleum de pino, & consimilia malè olentia, aut saltem non bonum efflantia odorem, vt ostensum est ex Dioscoride, & Plinio, & Auicenna, vtique non potest habere eximiam suauitatem. Quare cum argumentum

tum sit in forma, vbi nam est sophisma? Nec enim, quod subiungit de moscho adulterato hepate bubalo, quæ adulteratio vix cognoscitur vim argumenti eludit, & suæ imposturæ, ac tergiuersationi quicquam fauet, nam hepar bubalum odore caret, & ideo si auget moschi quantitatem, non mutat odoris qualitatem, quod sanè non contingeret si, vt in casu nostro, oboleret, & sic de castoreo,& myrrha ratiocinandum iuxta diuersam adulterationis, mistionisq. materiam.

Sed accedamus iam ad quartum argumentum ex coagulatione lactis, quam nec statim, & vix perceptibilem præstat; & macula, quam in laneo panno relinquit, desumptum; Quod sanè argumentum,quantum ad primam attinet partem iam diximus aliqualiter coagulare, idest illas lactis partes, quas tangit, & eas imperfecto etiam modo, non autem vt coagulum ipsum (quod per anthonomasiam tale est, & dicitur)quemadmodum desiderarent aduersarij. Vnde sicut risu digna extitit cuiusdam Pharmacopolæ rudis instantia, cùm ausus est coram DD. meis exposcere, vt statim, & citius quàm à coagulo ipso, quod in tempore non momẽtaneo agit, lactis vnciæ quatuor, vel quinque à tantillo balsami coagularentur, sic non mirum si exigua talis liquoris quantitas non permisit in experimentis habitis, notatu dignam induci coagulationem. Quod verò ad maculam spectat iterum dico,quod cum loquamur de Balsamo Arabico, quod resinosum est, vt tale quoque erat Aegyptiacum, & Syriacum, cum Prospero Alpino, qui illud descripsit, sentiendum est, videlicet adhærere panno, & maculam ab eo illatam non statim, etiam per lotionem euanescere, sed post aliquod tempus secus ac contingat de oleo, & rebus alijs vnctuosis, quæ semper in panno remanentes inducũt maculas, easque sese continuò dilatantes, & augentes, & humiditatem quasi inexpugnabilẽ cõseruãtes,quod profectò in nostro Opobalsamo non aduertitur, cùm ex eo relictæ maculæ, si quæ remanent, aridæ percipiantur, & siccæ, paulatimq. deficiant. Nec solus Alpinus hoc tradit responsum; sed etiam Quatramius putans quasi impossibile, vt à resinosa materia non inferatur macula, & illata, vt possit facilè ablui, imò experientiam hanc & signum à macula desumptum expresè negat Antonius Pasinus Medicus Salonensis in suis Adnotationibus ad libros Dioscoridis Bergomi impressis anno 1592.

Vnde quod ad hoc infirmandum Alpini responsum, de Regibus Hebræorum adducitur, *eos videlicet Balsamo vngi consueuisse, & fusè ad maiorem magnificentiam irrorari, absque eo tamen, quod vsquam sui vestigij qui quam relinqueret,* nec verum est, nec verisimile quinimo impostura mera, & inexcusabilis error: quandoquidem loco ab aduersa-

F rio

rio citato 1. Reg. 10. de Balſamo nulla fit mentio, nec mirum, cum adhuc Regina Saba in Iudæam illud non attulerit; & verba Mendozæ ſuper talem locum, mutilata ad eludendos forſan Lectores, ſunt adducta: Volens namq. doctus iſte vir aliqualem afferre rationem, cur inunctio illa ex lenticula, qua Reges perfundi, illic traditur, veſtigia non relinqueret, & immunditiæ periculum non afferret, ait *quia illud oleum fortaſſe fuit pretioſiſſimum, odoratiſſimum, & liquidiſſimum ad inſtar aquæ roſaceæ, qua nemo eum perfunditur, inquinatur*. Quare nec de Balſamo loquitur, & particulam *fortaſſe* adhibet, ad denotandum, ignotum adhuc eſſe, quid fuerit talis inunctio, quæ ſanè particula non erat ab aduerſario ſubticenda.

Abutitur deinde mea ingenuitate, qua faſſus ſum controuerſum ſucci non adamuſſim poſſidere notas veri balſami ab Antiquis deſcriptas, & ait: *Recedant ſimul virtutes, & dotes cætera, atque adeo inutile excrementum remaneat*. Sed bona verba quæſo. Recedant ſanè, at cum proportione, quid inde? ergo eſt vt excrementum abijciendum? Inficior. Vires enim ſunt eiuſdem ſpeciei, ſi non æquè intenſæ, & perfectæ: Ideoque dignum illud faciunt, vt Theriacæ fabricam ingrediatur, & ab ea quodcumque ſuccedaneum vtpote diuerſi generis, ac ſpeciei, arceat, repellatque.

At quod ſubiungit in Alpinum concedentem primum, & ſecundum quinquennium in Opobalſamo, id negando *ob ſpiritalem, & tenuem huius lacrymæ ſubſtantiam*, præterquam quod redarguitur à multorum Principum Mirotheciis, in quibus diù aſſeruatum, minimèq. euanidum reperiri certo ſcimus, qua ratione dictum hoc ſuſtineri poteſt ſine Sacrorum Patrum læſione, apud quos in ſymbolum incorruptionis aſſumitur, vt penes S.Tho. 3.p.q.72. art.2. videre eſt? nimirum quia oleagineæ, ac reſinoſę naturæ exiſtens diù durat, & non euaneſcunt de facili eius vires. Falſum quoquè eſt, quod ex Cardano de Aqua Nili adnectit, quandoquidem cum flumen illud nec Arabiam, & Palæſtinam, vel Iudæam inundet, imò nec Matareænſes hortos tametſi propè ipſum ſitos, Balſamum nec etiã poterit, aut potuit irrigare, niſi forſan quod alibi propè Babyloniam Aegypti adfuiſſe olim ex Petro Damiano, & Baronio deduximus. Geographiæ ergo ſtudeat, & ex enarratis percipiat, quanti Rondeletij auctoritas de annua balſami ætate, *vltra quam inutile eſſe putat*, æſtimanda ſit.

Cæterum cum verſus finem ex quantitate argumentatur, reſponſionem haurire debuerat ex ijs, quæ tum in prima mea ſcriptura à ſe viſa, tum potiſſimum in ſecunda contra alterum Aromatariorum fautorem in hoc

eodem

eodem argumento verſantem obieci. Cùm verò Anaſtaſium Bibliothecarium à D. Bonanno adductum,& in Vita S. Silueſtri aſſerentem Eccleſiam Sancti Petri ex fundis ſibi in Aegypto à Coſtantino donatis redditũ habuiſſe libras CCXXV. Balſami;Eccleſiã autẽ S.Pauli libras L. euitare conatur, hoc ideo affirmans accidiſſe, *quia tunc Balſama erant in Iudaa, & Romani Imperatores potiti rebus omnibus,ac totius orbis Dñi ex omni regione totũ balſamum,quod colligebatur Romam vt proprium,aduebi curabant,* non ſolum gratis loquitur, & ſine fundamento vllo, ſed à Græcis refellitur, & redarguitur, cum illi iuxta eorum Rituale debeant quolibet anno vti multis libris Xilobalſami, Carpobalſami, & Opobalſami pro ſacro Chriſmate conficiendo. Nam vt à litteratiſſimo viro Leone Allatio accepi. In Euchologio Græcorum in capite vbi conſecratio Chriſmatis continetur. in enumeratione rerum odoratarum quas Græci in confectione dicti Chriſmatis vſurpant, inter alia continentur, & hæc. ξυλοβαλσάμυ λίτρας γ καρποβαλσάμυ λίτρας β. βαλσαμελαίυ ὅσον δ' ἴδωσιν ἢ δ' ἂν πλέα. *Xilobalſami libras 3. Carpobalſami libras 2. Balſamalai quantum baberi poteſt.* Obſeruant autem ritum hunc vt idem affirmauit Allatius Græci Conſtantinopolitanus, Antiochenus, Alexandrinus,Hieroſolymitanus. Iacobitæ, Marontæ, Armeni. Non ergo Romam tantummodo aduehebatur, nec vt totum huc adueheretur æquum erat, cum alibi etiam deberet ad diuerſos vſus adhiberi, & pro medicamentis potiſſimũ ab hominibus in vſum reuocari; vt & nũc ab iiſdẽ Græcis adhibetur.

An autem *ſuſpendẽda adhuc ſit ab Alpino fides in materia hac de Balſamo,* vt cum Siluatico(qui tamen Alpino coætaneus de illo cum honoris præfatione loquitur) ſubiungit, dicant alij. Hoc vnum interim ſciat Carolum Cluſium Michaelem Doringium, Nicolaum Guibertum, Io. Ponam, Euang. Quatramium, alioſq. viros præſtantiſſimos, & quem ſuper omnes, adhuc viuentem magnifacio Io. Veſlingium Anatomicum, & Botanicum in Patauino Gymnaſio, ei fidem adhibuiſſe, eiuſq. dicta approbaſſe, & quod ad Veſlingium attinet, nouis additamentis illuſtraſſe.

Illud demum, quod in fine ſuæ ſcripturæ ignotus iſte doctor adiungit, *Archiatros nimirum talem approbaſſe ſuccum pro Theriaca conficienda, velut balſamaticum quid, & vicaria praditum virtute,* principalem videtur tangere difficultatem, quæ eſt de Theriaca abijcienda, vt inſtant Aromatarij, vel conſeruanda vt æquum eſt. Quia ſi approbatus ſuccus eſt verum Opobalſamum, Theriaca erit melior, ſi verò adulteratum, & miſtum, cum talis adulteratio, & miſtio non poſſit eſſe, niſi vel ex terebintho, aut oleo abietino, aut Iuniperino, ipſiſmet Aromatarijs, qui no-

dum in scirpo quæsiuerunt, confitentibus, istaq. medicamenta ab auctoribus spectatæ fidei Matthiolo, Marco Oddo, Petro Pena, alijsq. permultis à substitutionis munere in Theriaca componenda, non arceantur, ac vituperentur, profectò conseruari debent, non proijci Theriacæ cum tali succo confectæ; eoq. vel magis, quod non solum alijs Theriacis fortasse præstant ob maiorem fragrantiam illis communicatam ab Opobalsamo, cuius proprium est, doctissimo Gentile auctore, vt aliorum medicamentorum ingratos refrangat odores, & antidotis gratiam quandam conciliet, sed quia Manfredus, & Panutius, qui illas cum tali liquore composuerunt. id auctore Prætore præstarunt; & ad Opobalsamum inueniendum, habendumq. non dolo, sed zelo ampliandæ suæ artis moti fuerunt necnon hortationibus tū Prosperi Alpini, tum potissimum Fr. Euangelistæ Quatramij olim Serenissimi Alphonsi II. Ducis Ferrariæ Simplicistæ, qui in Proemio sui Tractatus de Ther. & Mithrid. Italica lingua conscripto omnes Medicos, & Pharmacopolas, præcipuè verò Prothomedicum, & Medicos Inclyti Collegij Romani, & Romanos Aromatarios, imò Principes ipsos, & Summum Pont. Clementem VIII. orat & hortatur, vt omni sedulitate, ac diligentia incumbant ad perquirendum exotica medicamenta, & balsamum in primis non difficili negotio ad nos aduehendum, habendumque dummodo serio exquiratur. Vnde si quem fortasse visi sunt commisisse errorem in tali Opobalsamo exponendo, adhibendoq. Pharmacopæi prædicti, excusandi omnino veniunt, & si lubet commendandi ob perutile opus si non bono omine, bono saltem nomine inceptum.

Quare sicut non dubito, quominus Præstantissimi Domini mei, visis tum his, tum quæ à Collegis meis, & à me alias sunt allata, declaraturi sint controuersum Opobalsamum tametsi forsan non perfectum vtpote vel per decoctionē, vel si per incisionē ex minus tamē cultis quā antiquitus fuerint arbustis, elicitū, verū nihilominus esse, & pro theriacis conficiēdis non ineptum, sic spero, quod velut sub hoc Gloriosissimo VRBANI VIII. Pont. ter Maximi, Pontificatu, ac eius Religiosissimi, ac Generosissimi Nepotis Card. FRANCISCI BARBERINI æqua sub rerum moderatione, vidimus in hoc Mūdi Theatro res à sæculis non visas Elephantum, Alcem, Gazellas, Chamæleontem, Salamandram, Zibeticum Catum, flores odoratissimos, fructusq. tum suauitate, cum varietate admirabiles, aliaq. non pauca summè rara, & ob nouitatē gratissima, ita visuros non modo tam celebrati Balsami lacrymam, hac nostra de qua est ambiguitas, præstantiorem, melioremq. sed fruticem quoque ipsum, virentemq. Plantam in hoc felicissimo Cœlo longiore sanè tempore, ac

ma-

maiore cum Barberinorum Principum gloria, duraturam, quàm olim fecerit, cùm deuicto Mithridate in Pompei Triumpho, & mox sub Vespasianorum Dominatu, cum talium Imperatorum laude eam admirata Roma est ac intuita.

Audiant interim DD. mei epistolam Clariss. Veslingij paulò ante citatam, & promissam.

CLARISSIMO VIRO DOMINO BALDO BALDO

IOANNES VESLINGIVS S. P.

Ratias, fateor, singulares Praestantissimo Naudaeo debeo, quòd viam ad amicitiam tuam sternere mihi voluerit, atque aperire princeps. Vellem tamen auspicio eamdem meliore potius muniuisset; quam per impolitum illud, Murumq. corculis parum dignum Opusculum. De Balsamo commotam à Pharmacopolis litem, facile forsan componerem, si tam in potestate mea foret affectus eorum corrigere, quam asserere veritatem. Nam quod celebre hoc medicamentum in Orientali Prouincia reperiri inficias eunt, inscitiæ ipsorum condonandum fuerit. Mihi vltra quinquennium Memphi Aegyptiorum olim degenti singulis annis id conspectum fuit, redeuntibus è Mecca, & Medina indigenis: constanti omnium sermone, non alibi, sed dictis in locis paratum esse. atque emptum quod secum attulerant. Quibus vel eo libentius fidem adhibui, quum & frondes secum, & fructus Balsami deferrent, non externo minus habitu, quàm viribus descriptioni Clarissimorum veterum conuenientia. Non eiusdem equidem conditionis erat, quod communi Balsami nomine venditabant; nam ad Aegypti Proregem, militumue Praefectum quod mittebatur, tenacius obseruaui, odore suauius, colore ex citrino albicans, quantitate exiguum. Reliquum vt copiosius, ita pretio parabilius, id est. cùm aestimatione, tum bonitate, rursus diuersum. Nam vel purius erat, atque ex plantæ ramis, fructibusq. ignis opera elicitum, priori tamen & systasi & odoris fragrantia, & virium pariter incolumitate cognatum, quo in dyspnæa, pulmonumq. putredine, tum dysuria, & vulneribus optimo successu vsus sum. Vel terebinthina, similibusq. resinosis

sinosis plus aut minus permistum, cuius maior longè prouentus. Nec mirum id mihi visum, cum Theophrasti quoque æuo ἐν ἑλλάδι πολλάκις καὶ μεμιγμένον. in Græcia sæpius permistum deprehenderetur. Quod vestris Opobalsami nomine Venetijs transmissum est, siquidem Cayrum, aut Alexandriam ex Arabia delatum seriò constet, non temere Pharmacopolis reijciendum fuerit. Nam colorem, quòd in eo flauum requirunt, pauci momenti est, cùm nisi propinquum senectuti balsamum eo non imbuatur. Odor vtique si promissum ipsis suauitatem haud aspiret, sciant vel in optimo præcipere Veteres, vt sit, εὔτονον τῇ ὀσμῇ. odore valēs, ἰσχυρὸν, δ' ἰῶδες, qua voce non iucuditatem minus odoris, quàm vigorem exprimunt. Redolet vero terebinthinam etiam pretiosissimum Balsamum, quemadmodum, & cortex plantæ interior, & fructus; quamuis in illo gratior halitus percipiatur. Lac non nisi debiliter coagulat; imò ne hoc quidem præstiterit, nisi recens, nisi spiritu etiam num acidulo prægnans fuerit. Laneis quoque pannis, nec profundius insidentem, nec diffudentem sese maculam imprimit. Hoc enim vt olei proprium est, ita sincero Balsamo non competere antiquitus rectè constitutum fuit. Atque vt paucis concludam, Balsamum ex Arabia felici in Aegyptum delatum, atque hinc Venetias, si nondum vetuate obsoetum, colore pallido, citrino, aureo, odore non insuaue, facilè solubile, linguam clementer mordicans, quantumuis optimi illius notas ad vnguem omnes haud seruet: in theriacæ tamen compositionem potius admittendum censeo, quàm elisum muscatæ nuci, aut caryophyllis oleum, temperamenti calore longius exorbitans. Tantum est, vir Clarissime, quod per varias occupationes, gratissimis literis tuis reddere licet. tu Vale feliciter, & cum Naudæo nostro plurimùm salue. Patauij xxiix. Octob. A.S. M.DC.XXXIX.

Exhibita DD. Deputatis die 8. Nouembris.

RO-

ROMANA OPOBALSAMI.

Propugnatio Quarta.

MEmoriale, quod tibi, Illuſtriſſime Collicola, exhibitum eſt pro Collegio Aromatario aduerſus Manfredum & Panutium, quemadmodum ob diſcrepantes veterum auctorum Balſami, eiuſq. ſucci deſcriptiones, vni Alpino ſtandum eſſe, rectè conſtituit, ſic deducendo ex eius doctrina, quòd controuerſum Opobalſamum falſum ſit, non ſufficienter concludit. Arridet ſanè quod ille Io. Grauuius Britannus, qui nuper, vt refertur, ex Aegypto, & Cayro, vnde Principum virorum iuſſu, verum Opobalſamum in Angliam aſportare debuerat, Romam venit, veriſſimam ibi cognouerit Alpini doctrinam de Balſamo ex omnibus veri ſucci peritiſſimis, & præſertim ex docto Medico Veneto, qui Cayri medicinam facit, ſed quod ille ne guttam quidem veri Opobalſami inueniſſe nedum inde ſe aſportare potuiſſe affirmet, fucati vero ac ementiti copiam reperiſſe non exiguam, quam tamen emendam vetuit Medicus Venetus rei peritiſſimus, non ita accipiendum vellem, vt hinc noſtri Opobalſami redarguatur ſynceritas. Illuc enim ex Arabia tranſportari etiam in magna copia, non ex Alpino tantùm, ſed ex Veſlingio, iam oſtendimus. Quod ſi Io. Grauuius prædictus non inuenit verum emendum Opobalſamum, id fortaſſe accidit, vel quia tempore reditus Carauanæ è Mecca, & Medina, Cayri ille non aderat, vel quia vt ex aduerſo eum affirmare ſcribitur, in pauca quantitate, & ea Baſſæ, & Principibus viris reſeruata, aduectum anno illo, Opobalſamum eſt. An autem aliis annis tam exigua ſemper afferatur portio, non dicit. Scirem tamen libenter ab eo, quid nam ipſum impediuit, vt cum de Regis ſui, ac Britannorum Principum voluntate adimplenda ageretur, & apud gẽtes penes quas aurum cuncta poteſt, non illam ſaltem coemerit veri Balſami portionem, quam in Baſſæ Aegypti, & Principum virorum ideſt nobilium, & militum Ducum manus deueniſſe, ait? Sed his miſſis.

Diſcutiamus argumentum ex Alpini hinc inde recepta doctrina, elicitum, quod in hoc conſiſtit, vt cum balſamum noſtrum nec ſit primæ, nec ſecundæ, nec tertiæ ætatis, vtpote ſignis alicuius ex illis, vltra quas alia

alia non datur, orbatum, profectò nec balsamum erit. At responsio est argumentum non includere exactam partium enumerationem, ideoque non concludere. Vt enim in prima mea propugnatione firmaui controuersus succus est inter primam, & secundam ætatem, & de vtraque participans medium obtinet statum, qui nec imperceptibilis est, & momentaneus, sed diù durans, & latitudine præditus. Quare non mirum si non est vt in medio primæ ætatis, & illius initio *acutissimi, validissimiq. odoris, ac substantiæ turbidæ, & crassæ, vt oleum statim ab oliuis expressum*, quemadmodum vult Alpinus, *nec vt in secunda ætate aureus fulgentissimus, tenuissimus, atque clarissimus, & odore eximio,* sed conditiones vtriusque ætatis quasi possidens colorem habet inter viridem. & aureum fulgentissimum, substantiam inter crassam, & tenuissimam, & odorem nec acutissimum, nec eximium, sed ex acuto ad eximiū, & suauem tendētem, vt prorsus illud habere debet Opobalsamum, quod in transitu ex prima ad secundam ætatem reperitur, & qualitatum mutationem per alterationis motum qui successiuus est, adipiscitur.

Ne autem id gratis dictum videatur, ex eodem Alpino liceat colligere, qui cap. 3. Dialogi de Balsamo ait, succum hunc *in primis crassum, & turbidum cerni, & postea longo temporis interuallo depurari, & tenuissimum euadere, atque clarissimum.* Ergo, infero ego, *in illo longo temporis interuallo,* in quo fit transitus à crassitie ad tenuitatem erit substantiæ mediocris. Ait præterea eodem capite 3. & cap. 4. *ex viridi colore in aureum splendidissimum eodem temporis interuallo transire*. Ergo tunc temporis habebit colorem mistum hoc est colorem aureum obscurum vt hoc nostrum. De odore etiam consimiliter loquens ait. *Odor in recentissimo validissimus est, in medio tempore odor fit suauior thus, & terebinthum redolens cum suauioris tamen odoris fragrantia.* ergo inter primam, & secundam ætatem idest in eo tempore quo comprehenditur vltima pars primæ ætatis, & prima pars secundæ ætatis, & in quo ex acutie, & validitate odor ad suauitatem tendit maiorem, nec acutus valde erit nec valde suauis; maximè cum talis suauitas, & fragrātia debeat esse paulò maior, quam ea, quæ in thure, & terebintho animaduertitur, non hoc sibi volunt illa verba, *cum suauiori tamen odoris frangrantia*; Vnde cum thuris, & terebinthi simul vnitorum exigua ea, ac parua sit, magna profectò, ac excellens non poterit esse in Opobalsamo.

Dum verò succum nostrum redolere ait Iuniperum non thus, ad sensum, & experimentum vocat, quod sanè experimentum igne praestandū est vt thuris suauitas sentiatur, iuniperi grauis odor detegatur. Quinimò ad hoc periculum ignito ferro faciendum, quod ad hanc diem omissum, est

est, si accedamus, aliud in nostro Opobalsamo aduertetur sinceritatis inditium: *ferro namq. candenti instillatum, non diffundetur more rerũ vnctuosarum, cum ipsi admota fuerint, sed in globum cogetur instar vnius margaritæ*, qui est non postremus veri balsami caracterismus ex Nicolao Guiberto Lotharingo lib. de Balsamo cap. 3.

Habet ergo noster liquor notas omnes veri Opobalsami, nec vna, quæ, fateor, ad ipsum destruendum sufficeret, destituitur: quod si habere videtur ex illis obscuras aliquas, imperfectionis, non falsitatis est argumentum.

Quod autem à Vestrio fictus liquor aliquas præseferat, cum & Galeni tempore non deessent adulterationes consimiles quid inde cum omnes non possideat? Caret namq. aureo colore, nam album est, loco suauitatis, & austeri odoris, teterrimum obolet virus: in aquam iniectum licet spargatur, colorem non mutat, & forsan non in eadem quantitate extrahitur maculas sese diffundentes laneo panno conciliat: lac si coagulat ratione admixti coaguli id præstat, & si super ferrum ignitum instillabitur, dissipabitur, nec cogetur in globum, vt noster. Indignus ergo, vt huic comparetur, & falsus ac fucatus cum sit, vt falsitatis, ac fuci nostrum coarguat.

Sed quid pro amico Pharmacopæo Gallo, cuius iudicium de vetustate nostri Opobalsami relatum à me in responsione prima non improbatum extitit, & nunc ex aduerso cũ Alpino conuellitur? Non de vltimo senio loquutum fuisse responderem, sed de primo tertiæ ætatis statu, in quo nec turbidum adhuc apparet, nec ita segne vt non valeat in aquam proiectum liquari, & ad superficiem deferri, id quod tunc solum ab Alpino ei denegari verisimile est, cum in vltimo talis ætatis termino constitutum aëreis, volatilibusq. deperditis particulis, terebinthi nactũ est crassitiem, ac spissitudinem. Nec ridenda responsio hæc, quando cum nostro Gallo consimiliter sentire audio integerrimum virum Armenum Ioan. Molinam vocatum, rei huius peritissimum, qui nostrum contemplatus liquorem, & de illo super volam manus nouo apud nos, sed vsitato apud Arabes Mercatores experimento certior factus, pronunciauit esse verum Opobalsamum, sed nouem circiter, aut decem annorum.

Verum quod maximè gratum fateor, & gratiam exigit à Manfredo, & Panutio, & nobis omnibus illud est, quod sincerus æquè, ac doctus vir de sinceritate prædicti balsami dubitanter scribens, in ea demum verba à propria sinceritate ductus sit, vt affirmet *controuersum liquorem in aquam, vel lac instillatum descendere, ascendere, dissolui, colore simillimo veri Opobalsami, & odore haud absimili præditum esse*. Quæ cum

 fatetur.

fatetur, quis non videt fateri, quod simulat se negare? Hæc enim sunt præcipua veri balsami inditia, quibus præsentibus, & alijs non absentibus, vt non abesse aliàs est dictum, dubitandi amplius non video qui superfit locus.

Quòd si tamen aliquis superfit, atque remaneat, is amoueri poterit ni fallor, iuxta Galeni monitum primo de Antidotis ex comparatione nostri controuersi liquoris cum vero Opobalsamo, quod nuper vnà cum vero Xilobalsamo, & Carpobalsamo, necnon Theriaca, & Mithridato cum illis compositis, ad me misit Præstantissimus vir Ioannes Nardius Serenissimi Magni Ducis Etruriæ Medicus, scribens se illud obtinuisse à sua Celsitudine Serenissima, & esse ex eodē quo olim M.D. Franciscus à Turcarum Rege (Alpino quoque referente) donatus fuit, & quod inter raras & pretiosas res adhuc à Serenissimo illo Principe asseruatur. Illud ergo tradam Illustrissimæ Dominationi tuæ, vt eo prout libuerit vti valeas.

Exhibita Illustrissima Collicola die 4. Decembris 1639.

ROMANA OPOBALSAMI, SEV THERIACAE.

Propugnatio Quinta.

Ræstantissimi DD. Quoniam Doctor ille, qui sub nomine Euonymi cōtra Opobalsamum scripsit, visa mea responsione, conqueritur de me, quòd illa apposuerim verba *melius diceret Anonymum*, & nonnulla quoque in medium affert, quibus suas positiones denuo tutari conatur; idcirco noua propugnatione eum confutare non ab re duxi. Et vt à querela exordiar, immeritò fanè illam proponit, quando non mihi in animo fuit eum tali nominis mutatione deridere, sed æquiuocationem potius inconsideratè, vt putabam, illapsam indicare, eiq. corrigendam proponere: cum enim scirem vocem hanc græcam Euonymos, latinè sinister, vel apud Plinium vnam ex Vulcanijs & Aeolijs insulis Lustega, seu Vstica dictam significare, vel apud Theophrastum herbam quandam infœlicem, fœtidam & virulentā,

&

& quę vt addit Plinius lib.13.c.22.: *statim pestem denunciat*, indignũ putaui, vt hoc parum decoro nomine vellet quis data opera se obuelare, ac insignire: è contra autem cum optimè tenerem Doctos non paucos sua monimenta Anonymi subscriptione quandoq. obsignasse, idcirco verba illa *melius diceret Anonymum* apposui.

Verũ vt ad reliqua accedamus, cum ille post multa ob eorum leuitatem, vel leuis cõfutationis non indiga in eundem recidit errorẽ, vt non obstantibus tot clarissimorum auctorum testimonijs à me adductis, inficietur post excidium Hierosolymæ in Iudæa, ac post Sultanorum Aegypti extinctionem apud Memphim Balsamum extitisse, iterumq. in medium adducat Patres Franciscanos tanquam asserentes ne vestigia quidem Balsami in Valle Hierico reperiti, vtique excusatione dignus non est, cum inter allatos auctores multi extent, qui testes de visu eius redarguunt pertinacem inscitiam. Vt tamen res illi, alijsque si qui sunt eiconsimiles, clarior tãdem appareat, quod ad Balsami defectum post Hierosolymæ desolationem attinet, dilucidè admodum suam euertunt opinionem præter Anastasium Bibliothec. Petr. Damianum, Baronium, & alios iam citatos propugnatione 2. & 3. ii, quos negare non potest, Plinius & Galenus ex nostris, Solinus & Tacitus ex Historicis. Plinius namque, ex quo malè intellecto, deducit Balsami extinctionem, non defecisse talem arborem ostendit, cum ait. *Serit nunc eam Fiscus*, & paulo post in eodem cap.25. lib.12. de eadẽ planta pro qua dimicarunt Romani contra Iudæos scribens, subiungit. *Nunc etiam singularum Arborum largior vena*. Galenus autem, qui vt habetur lib. 1. de Antidotis nauigauit in Iudæam, tales quoque Plantas, & eas multas inibi, & in Syria, ac Palæstina adinuenit. Solinus etiam dum post prædictum Hierosolymæ excidium scribit, idem confirmat cap.48. Polyhistoris his verbis. *In Iudæa tantùm balsamum nascitur, quæ sylua intra terminos 20. iugerum vsque ad victoriam nostram claudebatur. At cum Iudæa potiti sumus ita loci illi propagati sunt, vt iam nobis latissimi colles sudent balsama. Similes vitibus stirpes habent, malleolis digeruntur, rastris nitescunt, aquis gaudent, amant amputari, tenacibus folijs sempiternò adumbrantur*. Sic Cornel. Tacitus lib.5. Hist. consimiliter loquens. ait. *Exuberant in Iudæa fruges nostrum ad morem; preterque eas balsamum, & palmæ. Palmetis proceritas, & decor, balsamum modica arbor*. Quare cum omnes isti auctores scripserint post tale excidium sequutum sub Vespasiano Tito, Plinius nempe sub eodem Tito cui libros Nat. Hist. inscribit, Solinus sub Traiano, Tacitus sub Adriano, & Galenus sub Antonino, & Commodo, immo & sub Seuero, (sub Vero legeret verus ami-

cus, Eruditissimus Seruius Inst. Med. lib. 1.) vt videre est in Cronologia Sisonini, & alibi, & de Gal. 1. de Antid. eorũq. tẽpore tales extarent Balsami plãtæ, nõ defecisse eas sub Tito, vel sub aliquo alio Imperatore ante Cõmodũ, & Seuerũ perspicuum est; ideoq. notũ, quã falsò pronũtiauerit Euonymus de Balsamo post Hierosolymæ excidiũ nõ fieri in Historijs mẽtionẽ.

Quòd verò post Sultanos deletos in Matareæ hortis propè Memphim sitis remanserint Balsami plantæ olim ibi visæ anno 1321. à Mariano Sannuto Veneto, vt habet lib. 3. Secret. fidel. Crucis parte 14. Annò verò 1483. à Bredenbachio vt scribit in suo Hodoeporico Ierosolymitano, & anno 1501. & 1502. à Petro Martyre, vt legitur lib. 3. suæ Legationis Babylonicæ, & refertur à Io. Eusebio Nierembergio De Miraculosis Naturis in Europa c. 79. minimèq. vt Euonymus ait extinctę sint, clarum adeo est, atque apertum, vt sine temeritatis nota non possit contra tot Principes, Oratores, Doctores, nobiles peregrinos, & mercatores, qui eas ibi viderunt, contrarium affirmari. Liceat tamen eum denuo conuincere ex Matthiolo à se pro se adducto qui sic ait lib. 5. epist. pag. 551. *Memphi tamen vt audio balsamum in quodam tantum viridario alitur, sed liquoris non valde ferax, nec etiam plurimæ ibi plantæ aluntur.*

Scripsit autem Matthiolus multò post Sultanos deletos, & longè adhuc magis Marcus Oddo, cum lib. de Ther. & Mithr. serm. 2. cap. 2. idem confirmans, ait. *Qui ex Italia in Aegyptum nauigarunt, in Vrbe magna quam Cayrum vocant, Balsami extare viridarium, idq. Imperatori Turcarum soli custodiri prædicant.* Ex quibus, vt patet Euonymum ad pauca respicientem, nimis facilè contrarium pronunciasse, sic admiratione dignum existit, quod Balsami plantæ, quæ olim in ea regione tam densa, fertiliq. sobole vigebant, vt earum succus vel cadis effunderetur in solemnioribus nuptijs, & pro lampadibus sacras ante aras conseruandis rutilantibus vsurparetur; subsequentibus postea temporibus exaruerint, penitusq. quasi defecerint. Quod verò talis balsami quantitas tanta esset vt prædictis etiam vsibus destinaretur, hæc de primo vsu demonstrant Claudiani carmina.

Gemmatis alij per totum balsama tectum
Effudere cadis, duro, quæ saucius vngue
Nilacus pingui desudat vulnere cortex.

de secundo verò præter Anastasium Bibliothec. alibi citatum, Petri Damiani auctoritas supra quidem à me indicata, non tamen descripta, hic autem velut memoria dignis expressa verbis, & cuilibet nõ obuijs, omnino exscribenda, ostendit.

Ait

Ait ergo in epistola ad Cadaulum Pseudopapam electũ, magnus iste vir magno referente, & approbante Baronio Annal. tom. 11. ann. 1061. sic. *In Babylonia partibus possessionem Apostolica Sedes habebat, unde tantum Balsami redditum per annos singulos capiebat, quod indeficiente fomite sufficeret lampadi, qua videlicet ante altare Beati Apostolorum Principis rutilabat appensa; quam possessionem accepta pecunia Papa distraxit; canonemq. aromatis, quem accipere solebat amisit. Aliquanto post cum idem Papa prædicto sacrosancto altari, quasi deuotus assisteret, et oraret; ecce quidam terribilis, & grandæuus senex, in cuius etiam facie barbirasium videbatur, elato brachio, colaphum ipsi vehementer incussit, & ait. Tu extinxisti lucernam meam ante me, & ego extinguam lucernam tuam ante Dominum, moxq. disparuit. ille verò protinus corruit, & paulo post diem clausit extremum.* fuit vero, vt id adiũgam ex Iacobo de Vitriaco Episcopo primum Acconensi, deinde Cardinali Tusculano in Hist. Hierosolymitana cap. 85. *Balsamum in hunc locum translatum,* scilicet vt ille inquit, *in Campum Ciuitatis Aegyptia, qua Babylonia nuncupatur, ab Aegyptijs ex vinea Balsami, qua in terra Sancta in loco, qui dicitur Hierico solum inueniebatur.*

Addamus his, si placet, non ignobilis medici recentiorisque certũ de hac re argumentum, & nobilis cuiusdam peregrini aliam adhuc recentem narrationem. Medicus est Horatius Guarguantus Venetus, qui lib. Respõs. Var. ad varias ægritud. edito Venetijs 1613. volens probare, quod omni æuo Balsamum in felici Arabia repertum sit, non solùm ait. *quòd inde vnà simul cum mercibus alijs sæpè ramuli transportantur, & fructus,* sed *quòd isti ramuli, & fructus conueniunt cum illis, qui in Metereo coluntur.* Ex quo non modo colligitur eum pro certo habere in Matareæ hortis reperiri Balsamum, sed insuper non benè opinatos fuisse Reu. illos Fratres Commentatores Mesue, quando Dist. 3. affirmarunt *tantam Venetijs, ex putaminibus, & ramusculis Xilobalsami copiam haberi, quòd quasi fornaces possunt incendi*, negarunt tamen esse vera, hoc scilicet non vsi Guarguanti argumento, sed leuibus quibusdã coniecturis, nec ad id attendentes, quod Gal. scribit 1. de Antid. c. 2. nẽpe *Balsami lignũ, & semen fraudẽ non admittere.* Peregrinus verò est Christophorus Furerus ab Haimendorf Eq. Auratus, Duũ Vir R.P. Norimbergensis, Primarius, & in Reb. Bellicis Consil. supremus, qui in suo Itinerario Aegypti, Arabiæ, Palæstinæ, Syriæ, aliarumque Regionum Orient. edit. Norimbergæ. A. S. 1621. dum describens peregrinationem Aegypti, postquam loquutus est de Cayro Noua, sic ait de fonte Matareæ, & Balsamo. *Hic fontem nobis monstrarunt*

profundum, è quo bina iuga Boum aquam rotis hauriunt irrigandis quos ibi pluri nos habent, quos inter, ille excellit, qui Balsama profert. Et paulò inferius. *Verùm Hortus, quem dixi Balsamorum exigui admodum splendoris est, raraq. in eo arbores, vtpote cui colendo parum curæ imponunt. Afferebantur tunc temporis Balsama aliquot ex Vrbe Mecha, quæ inserebant.*

At de Valle Hierico quod Euonymus subiungit, tametsi noua non egeret confutatione vtpote iam explosum clarissimorum hominum auctoritate, quia tamen ille in medium iterum adducit Patres Franciscanos tamquam affirmantes *ne vestigia quidem balsami in tali Valle reperiri*, & illis solis, alijs posthabitis fidem habet; idcirco quia solis credit Patribus Franciscanis, hunc quæso audiat Patrem ex tali ordine Fr. Augustinum Stephanium Ragusinum postea Episcopum Stagni, qui libro De Perenni Cultu Terræ Sanctæ,& de Fructuosa eius Peregrinatione, quam inscribit Greg. XIII. P. M. sic ait. *Hierico est planities magna, conclusa montibus ab Oriente Arabiæ, ab Occidente Iudææ, & à Meridie mari Asfaltico vel Loth, à Septentrione mari Galileæ hoc est Tiberiadis. ipsa enim planities Hierico est valde pulchra, & si culta esset ad producendum apta omnia genera fructuum in ea, vt à peritis in arte medica accepi, præcipuè ab Andrea Vesalio, qui ipsam vnà mecum peregrinatus est, ab alijsq. quampluribus classis huius itidem intellexi. reperiuntur in ea omnia genera mirabolanorũ, & lignũ pretiosum, quod appellant Spalato, poma aurea; arbores Balsami innumeræ in ea sunt. Arabes enim colligunt grana quædam in arboribus illic nata, & ex illis oleum exprimũt ad dolores hypocondriacos vel colicos sanãdos optimum, & ego expertus sum in me ipso, & in Reu. Fr. Io. Barbaro valorem huius olei.* Ex quo vt deduco non potuisse decipi hunc Reu. Patrem in materia hac, quippe qui socium habebat magnum Vesalium rei medicæ peritissimum, sic colligo adhuc forsan in tali Valle permanere plantas illas, de quarum defectu nulla assignatur causa. ab adductis tamen & citatis Fratribus non cognosci, vel quia imperitis eæ sunt ignotæ, vel quia alijs fruticibus sunt obrutæ, vel demum quia Patres isti, & peregrini alij non vndequaque magnam illam planitiem longitudinis circiter triginta milliariũ, & latitudinis quindecim perlustrant, aut ob Turcarum metum perlustrare possunt. Vnde patet quod non solum ibi conspexerunt Balsama Iacobus de Vitriaco Cardinalis Tusculanus nuncupatus, vt habetur in sua Hierosolymitana Historia, & Borcardus Argentoratensis Ord. Præd. alijq. ex omni classe viri præclarissimi à me citati, sed aliqui etiam ex Ordine Sancti Francisci; ac per consequens me non

im-

immerito ob illatas rationes ei respondisse se vsum testibus inualidis.

Id quod Iurisperitorum quoque doctrina ad controuersiam hanc apprime faciente, confirmare fas sit. Statutum namq. est apud eos, quod plus ponderis habet testimonium affirmantis, quam negantis; quinimò plus creditur duobus affirmantibus, quàm mille negantibus, vt ex Bartolo, Baldo, alijsq. plurimis Iurisconsultis ostendunt Farinacc. de Testibus q.65. part.3. reg.19. num 200. & 201. & Mascard. tom. 1. de Probat. conclus.70. Cùm ergo testes affirmantes existentiam balsami, à me adducti non modo sint duo, sed quam plures, nonne exaduerso talem plantam negantes erūt eorum respectu inualidi, nulliusq. roboris? Vtique: ratione hoc præter allegatas auctoritates, demonstrante. Certius enim aliquid nouit, qui quod agitur affirmando nouit, quam qui negando, neque negatiua ita se offert sensui, sicut affirmatiua.

Nec maiori fundamento in ea persistit opinione, quod Arabicū Opobalsamum ita agreste sit, ac Iudaici, & Ægyptiaci balsami notis, ac cōditionibus destitutum, vt pro conficienda Theriaca nec bonum, nec vtile existimari debeat; nam præterquam quod agreste non esse, atque incultum, velut ipse putat; iam ex Alpino, & Veslingio demōstratum est, insimulq. probatum, quod substantiam, colorem, odorem, & reliquas à Veteribus genuino Opobalsmo attributas conditiones possideat; (Vnde non mirum si Diodorus Siculus in sua Bibliotheca lib.2. de Arabia pertractans, hæc habet verba. *Ibi in Conualle quadam Balsamum, quod vocant gignitur, vnde luculentum ipsis vectigal accedit, propter quod nusquam alibi in Orbe terrarum hac Stirps inueniatur, quæ præclarum quoque ad Pharmaca Medicis vsum præstat.*) Sciat insuper, quod tametsi aliquibus ex illis priuatum esset notis, & qualitatibus, adhuc tamen pro pretiosa Theriacæ Antidoto coagmentanda quocūq; post habito succedaneo, eligi deberet, nam cum potissima ratio ob quā tam laudati fruticis rami, semina, atque succus magnis antidotis commiscētur, ea sit, quod alexiteriam habeant vim contra serpentum ictus, reliquaque venena; taleq. vim in Arabico balsamo primùm, ac principaliter recognitam habeamus, illud quoque primùm, & principaliter videtur in Theriacam inijciendum. Quòd autem facultas oppugnandi viperarum, ac serpentum morsus, quam Dioscorides Balsamo à se descripto attribuit, & cum eo alij auctores, in Arabico potissimum conspiciatur, ex iam alibi citato Pausania manifestissimè colligitur. dum lib.2. de Boeoticis tradens collectionis Opobalsami modum sic ait: *Arabes collecturi pro temporis ratione succum balsami bina singuli lignorum flagella ad viperas, quæ vescuntur balsamo, deferunt, quas lignis quassatis abigūt.*

Con-

Conficere eas nolunt, quòd balsamis esse consecratas existiment. Si deinceps eueniat, vt à viperis quis mordeatur, vulnus tantùm est, vt ferro videatur inflictum, sed à metu veneni liberi sunt. Quo enim vescuntur vipera vnguento maximè odorato, ita venenum temperatur, vt ex lethifero mitius fiat. Etenim vt idem habet lib. 9. *Vipera in Arabia absque certo numero, siue plures, siue pauciores sub qualibet arbore stationem habent. Vescuntur succo balsami suauissimo. Ad hac gaudent aliàs v mbra plantarum.* Huic autem Pausaniæ doctrinæ vt nullus est, qui se opponat, sic omnes subscribũt, & præsertim Cæl. Rhodig. Antiq. lect. lib. 18. c. 35. vbi satis in longũ tradit Balsamum in Arabia nasci, ibique viperas innoxias esse. Hinc propterea viri aliqui doctissimi commendarunt pro vicario veri balsami Iuniperi oleum hac præditum alexipharmaca virtute, & multo plures therebinthi lachrymam consimili pariter facultate donatã inter quos vnũ liceat adhuc viuentẽ in pręsentiarũ adducere præstantissimũ Licetũ in Bononiensi Prytaneo primariũ, ac eminentẽ Philosophię professorem, qui ad Illustrissimũ, & verè πολυμαθῆ Equitẽ Cassianũ à Puteo de hac nostra controuersia scribẽs, non solũ ait se dũ Pisis degeret, & Philosophiã in celebri illa Accademia profiteretur à nobili quodã suo hospite Lusitano ex Aethiopia, vbi per aliquot annos moratus fuerat redeunte vasculũ stamneum plenum balsami Arabici recepisse, illudque qualitatibus, & viribus, prout tradunt auctores, præditum inuenisse sed insuper addit sibi pro veri balsami substituto terebinthum arridere, tum quia ab Alpino in odore cum Opobalsamo consentire scribitur, tum quia contra morsus virulentorum animantium vt illud, vtile est, ac proficuũ. Vnde nõ mirum si vt scribit Alpinus, & confirmat solertissimus Sennertus lib. 4. De Febribus cap. 7. nostræ Theriacæ contra venena venenatasque materias segnes admodum conspiciantur & inualidæ, secus ac de pretiosa ista antidoto scribant Andromacus, & Galenus; quia nempe balsamo carent alexipharmaco pręstantissimo, & succedaneum non habent huic consimile.

Neque Euonymus, vel quis pro eo Romanum obijciat nostrum Antidotarium, & ante illud Galenum ipsum asserentem pro Theriaca debere eligi Opobalsamum Iudaicum ab eodem primo de Antid. cap. 12. celebratũ, vel ex Palęstina quod Sagadinũ dicitur (idest ex vineis Engaddi) c. 4. dicti libri pariter, laudatũ; nequaquã vero Arabicum, & Sabeoticum, quia vt mittã id neq; à Galeno, neque ab Antidotario exprimi, nihilq. referre cuius sit loci, dũmodo in qualitatibus non sit, vt nõ est diuersitas, & discrepantia, ad græcum Andromachi primi Theriacæ inuentoris testũ eos demandabo, vt ab ipso discant Opobalsamum pro Theriaca conficienda

ciendа non simpliciter ex Iudæa, vel Aegypto, sed [illegible] ex intima Assyria esse sumendum; sub Assyria autem Arabiam quoque contineri, apud Strabonem lib. 16. de situ orbis ab initio, legere poterant. Nec mirum id cuiquam videri debet, cum à ratione potius alienum sit contrarium, nempe quòd Aegyptiacum Opobalsamum, & Palæstinum, quod ex Arabia traxit originem, & aduena est in illis regionibus non patritium, debeat præstantioribus ornamentis, & dotibus esse insignitum in alieno solo, quam in proprio, & natiuo, vt Arabia est, quando oppositum docens Theophrastus lib. 4. de Hist. Plant. cap. 1. hæc habet verba. *Omnia vero suis locis meliora proueniunt, magisq. vigent*. Confirmat autem veritatem hanc Io. Eusebius Nierembergius Soc. IESV, dum lib. 1. Curiosæ Philos. per multa capita Balsami perpetuitatem in Arabia à Mundi creatione probat, eiusq. perfectionem ex eo ostendit, quod ibi sine vlla cultura resinifera sit talis planta. Et hanc doctrinam in hoc opere Hispanica lingua conscripto, & Matriti edito 1634. in magno alio opere cui titulus est Historia Naturæ maximè Peregrinę edito Antuerpię 1635 idem confirmat, & ratam habet. Quare expugnata, ni fallor, iacet hæc Euonymi impugnatio, & pro Euonymo adiuncta obiectio.

An autem prosperè magis, quę contra Prosperum adducit Alpinum ad illius doctrinam communiter receptam infringendam, eiusq. fidem tametsi scriptorum omnium fide stabilitam ex hominum animis abrogandam, ab eo enuncientur, facilè est diuinari. audienda tamen quæ in auctorem hunc comminiscitur. Fuit iam in prima scriptura ab Euonymo dictum, quod cum Alpinus aliter describat balsami plantam, ac delineata respiciatur in eius libris, suspectam propterea sibi videri talem doctrinam, eumq. responsum à me fuerit diuersitatem illam in delineatorem debere refundi, ille nunc tale responsum irridens, quasi non potuerit contingere, vt qui pinxit, adamussim repræsentare non valuerit, quæ ab Alpino fuerunt verbis expressa, & non semel apud alios Rei Medicæ scriptores tale quid non inueniatur, penes quos insuper vna aliquando figura pro demonstrandis pluribus herbis deseruire animaduertitur, in eadem persistit opinione; A qua, si fieri potest, vt remoueatur, cum meæ adhuc non suffecerint ad id præstandum, modestiores interpretationes, sciat nunc me silentio inuoluisse responsum aliud, quo vt veritas elucidatur, sic eius in intelligendis Alpini verbis detegitur inscitia: Dum enim, ait, balsami folia ab Alpino assimilari folijs rutæ, & in icone nō rutæ, sed iasmini frondes repræsentari, ille non aduertit auctorem hūc solummodo enunciare, *quod balsami plāta folijs referta est rutæ aliquatenus proximis*, non vndequaque, insimulq. non agnoscit, quod hæc similitudo at-

tenditur magis forsan in colore, quam in figura, vt propterea secundum hanc *balsami folia lentisci* quoque *folijs æmula* dicat cap. 14. de Plantis Aegyptijs. Vnde qui rutæ, ac lentisci frondes conspexerit, & iconem balsami contempletur, videbit non talem adesse varietatem, vt non *aliquatenus* sint proximæ, & consimiles, quemadmodum Alpinus describit, & Euonymus non intelligit.

Nec magis insuper valet ad suspectam reddendam auctoris huius doctrinam, quod secundo loco adducit de balsami narratione facta ex ore Abdellæ medici Aegyptii, (non Hebræi vt ille oscitanter lexit, & scribit) qui in Dialogo de Balsamo loquitur, nam de re illa, qui certius poterat loqui & vt loquens introduci, quàm Cayrinus Medicus ob doctrinam præcellens, ob experimentum peritus, *& in materia plantarum exercitatissimus?* quique viderat in Matareæ viridario Balsami plãta viuentes, & quotannis ex Arabia conspexit balsami ramos, fructus, & succum in Aegyptum deuehi, ac transportari?

At dum postremo loco in ea deuenit verba, vt dicat sibi suspectissimã videri, atque imaginariam distinctionem illam coloris Opobalsami de quinquennio in quinquennium, quod de ea nullus ex antiquis auctoribus loquatur, non solum demonstrat se ignorare, quod *nihil est simul inuentum, & perfectum*, vt aiebat Cicero, sed quod magis refert, se non intellexisse veterum auctorum de hac materia sententias, in quibus prædictã colorum mutationem indicatam habemus. Legat ergo Galenum lib. 4. de Comp. Med. sec. loc. cap. 5. (non tamen præcipitanter vt solet) & animaduertet, quod ille de Opobalsamo ad morbos oculorum adhibendo discurrens, considerat, *vel esse tenue, & pellucidũ, vel crassum, quemadmodum solet in vasis circa fundum condensari, & spissari* quas sanè differentias iuxta varias ætates in Opobalsamo consurgere rationi consonum est. Adeat præterea Plinium à quo distinctè magis distinctionem hanc edocebitur. libro enim 12. cap 25. cum hæc habet verba. *Succus è plaga manat, quem Opobalsamum vocant, suauitatis eximiæ, sed tenui gutta, ploratu lanis parua colligitur in cornua: ex ijs nouo fictili conditur crassiori similis oleo, & in musto candida. Rubescit deinde, simulque durescit è translucido*: nonne tres illas ætates, tresue ab Alpino elucidatas coloris, & substantiæ mutationes innuit, indicat, aperit? Abeat ergo hæc Euonymi euonyma argumentatio, & Alpini de Balsamo verè balsamea doctrina sic firma maneat, ac stabilis, vt firmæ manent, ac stabiles Alpes contra pestilentis Nothi rabiem, & flamina Aquilonis.

Insurgit præterea Euonymus iste contra meam responsionem, qua ad eius argumentum de impossibilitate faciendi iudicium de nostro Opobal-

balſamo, quia vero deſtituimur ex cuius comparatione falſum dignoſci poſſit, ſufficere dixi ad talem præſtandam cognitionem ea inditia, quæ à Dioſcoride, & alijs tradita ſunt, alias inutilia quaſi, & vana futura; inſurgit inquam,& Galenum in medium affert, qui tametſi doctrina ac ingenio præſtantiſſimus, adhuc tamen non contentus ijs, quæ ab antiquis, & Dioſcoride præſertim de balſami notis ſcripta ſunt, voluit, vt habetur primo de Antidotis cap.2. & 13. in Palæſtinam nauigare, *vt ibi Opobalſamum ex arbore ſua reſudantem aſpiceret, & ex eo particulam tanquã regulam cæteris agnoſcendis apud ſe ſemper haberet.* Vnde ſi Galenus, vel Auerroe eius malleo teſte, magnus experimentator anceps fuit in hac re. & dubius, quomodo nobis hoc idem non accidet?

Verùm vt mittam nos habere ex Sereniſſimorũ Principum Hetruriæ myrothecio elicitam veri balſami particulam, mihi à Clariſſimo talium Principũ Archiatro miſſam, & à me Illuſtriſſimo Collicolæ D. meo traditam, illud pro noua reſponſione adnotatum velim, quod Galenus non nauigauit primaria intentione in Iudæam, ſed in Cyprum, & Lemnum, huc nempe vt terram lemniam, illuc verò vt metalla ſelectiſſima conſpiceret, & hac occaſione profectus in Aſiam *è Palæſtina Syria balſami liquorem puriſſimum detulit, vt præter notas à Dioſcoride traditas* hanc haberet *præcipuam* à viſu petitam: quando optimè *ſciebat balſamum vſque adeo pluribus artibus adulterari, vt internoſci vix poſſet. Adeo* nãq. eius tempore, vt ait cap.2. dicti libri. *Qui ſimplices medicinas diuendebant callide illarum quaſdam* (vt Opoballamum erat ex cap. 13.) *concinnabant, vt exercitatiſſimos etiam quoſque ea in re viros deciperent* An autem hoc noſtro æuo tam callidi ſint, & fraudolenti, qui Opobalſamum in Arabia, & Aegypto diuendunt, non auderem affirmare. Sint tamen, & adulteretur, adulteratumq. ſit, quod probauimus, noſq. decepti ſimus, vt decipi nonnunquam ſolebant vel peritiſſimi viri Galeni tempore, an propterea talis erit error, vt Theriacæ ex hoc ſucco elaboratæ quidquam detrimenti afferat, & labis? nullo pacto. Decipiebantur etiam antiquitus, & decepti magnas componebãt cum adulterato Opobalſamo antidotos, vnguentaq. varia parabant, & medicamenta, & præſertim in Græcia, quò nonniſi mixtum, & adulteratum deferebatur Opobalſamum, Theophraſto authore; & nihilominus de Pharmacis illis ex eo confectis nullæ audiebantur querelæ, nullus excitabatur rumor. Optimum ſanè vt plurimum requirebat Galenus,& puriſſimum ad Theriacas non modo, quas pro Imperatoribus conficiebat, ſed aliquando etiam ad alia medicamenta, illudq. tale, eum habuiſſe veriſimile eſt; at quod alij Romani Proceres, qui ad inſtar ſuorum Principum Theriacam

& ipsi componebant, necnon priuati homines tum medici, tum vnguentarij, à quibus pariter, Galeno referente lib. cit. cap. 4. ea coagmentabatur antidotus, optimum, & syncerum semper obtinuisse, non facilè concedam.

Atqui non contenti his Aduersarij, negant quoque mixtionem, & in nostro Opobalsamo ne guttam quidem veri Opobalsami reperiri, aiunt, eorumq. præcipuum existit fundamentum, quod Venetijs, vt habent à quibusdam talis Vrbis Seplasiarijs, nullus reperiatur, vel deferatur vnquam verus balsami succus. At pronunciatum istud nescio quo torculari extortum. duobus mihi liceat testibus non ex infima hominum classe, sed è sublimiori litteratorum corona elicitis, contrariumq. affirmantibus comprimere. Sunt autem isti Aemilius Parisanus, & Renatus Moræus, ille Venetijs, hic Parisijs calamo, & opere magna cum laude medicinam illustrantes, & facientes. Scribit ergo Parisanus ad D. Bernardinum Messorium, anno iam imminente futurum nostrũ Prothomedicum, quod non exigua reperitur in magna illa ciuitate veri Opobalsami copia, imò & Xilobalsami, cuius propterea portiunculam ad eundem misit; additq. non paucis tum ex Medicorum cœtu, tum ex Aromatariorũ classe, prædictorum Pharmacopolarum attestationem displicuisse. Moræus verò ad sibi, & patria, & eruditione, ac genio, & ingenio in ampliãdis bonis artibus parem, Gabrielem Naudæum de hac nostra controuersia etiam apud Gallos audita, nõnihil scribens illud inter reliqua fatetur, testatusque egregius vir, se nempe in Musæis plurium celeberrimorum, nobilissimumue hominũ vidisse Opobalsamum illuc Venetijs aduectum, & vt verum, ac genuinum communi doctiorum sensu repertum, & habitum.

Nec Veneti isti Pharmacopolæ idcirco dicant Opobalsami nomine non esse donandos liquores aliquos ad talem Vrbem ex Orientali plaga aliquando delatos, & nostrum præsertim, quia in vasorum eos continentium fundo reperiatur nescio quæ crassities, & impuritas; nam si Galeni doctrina lib. 4. de Comp Medic. sec. loc. cap. 5. eis fuisset nota, flocci vtique facerent rationem hanc. Describens enim ibi Galenus pharmacum aridum ad tuendam oculorum valetudinem, in quod ingreditur Opobalsamum, inquit, *sit verò Opobalsamum tenue, & pellucenti compage non crassum quemadmodum solet in vasis circa fundum considere, ac spissari: quod enim ita crassum est ariditatem pharmaci impediet*. Aridum ergo, terreum, & crassum reperitur aliquando Opobalsamum, & præcipuè in fundo vasis. Præterea nonne Galenus primo de Antid. cap. 4. de huius lacrymæ bonitate agens eius aliquam speciem imperfectam adeo esse dicit, vt vinum quod Caupones vendunt respectu falerni? Quo posito,

quis non videt illud tàm imperfectum Opobalsamum crassum debere esse in substantia, obscurum in colore, inualidum in odore, in aliisq. qualitatibus segne? Sed audiamus Galenum, qui sic loquitur. *Cæterum, vt Romæ potius, quam alibi medicinæ simplices optimæ omnes haberi possint, sic quoque ab eo, qui Romæ Cæsarum Antidotos conficit, singula multo magis perfecta habentur. Vinum Falernum, mel hymetium, Opobalsamum Syriacum, quod à loco in quo plurimum, & optimum prouenit alterum quoque nomen accepit, Sagadinumq. dicitur, cunctis alijs melius, quæ in Palæstinæ prædijs colliguntur. Quantum verò falernum vinum eo, quod Caupones vendunt præstantius est, tantum Aegyptio Opobalsamo Sagadinum vocatum antistat.* Ex quibus vt colligo varios in Opobalsamo reperiri perfectionis, vel imperfectionis gradus, sic deduco non solum ex perfectiore optimam resultare Theriacam (vt erat ea, quam *Cæsari conficere obtigit* Galeno) & ex imperfectiore minus bonam, sed ex nullo, viliorem adhuc, & imperfectam magis. Vnde cum in nostra, de qua lis est, præter reliqua selecta admodum medicamenta, quæ in eius compositione tam affabrè elaborata, sunt adhibita, Opobalsamum quoque tametsi non optimum, bonum tamen, & verum in ordine saltim ad eam coagmentandam, conficiendamq. ad quem finem illud à nobis approbatum est, contineatur, & adsit; Desistere profectò deberent nostri Pharmacopolæ ab ea insectanda, vsurpatoq. exagitando Opobalsamo, & quemadmodum sese demonstrarunt omni tempore tam in seligendis perfectioribus medicamentis, quam in componendis ex ijsdem pretiosis Theriacæ & Mithridati Antidotis, diligentes adeo, ac peritos, vt nec ipsi, nec eorũ, pharmaca quibuscumque alijs vbiuis positis cedant, sic in posterum opportuniora perquirentes se tales præstare deberent, vt non alia tantum simplicia, sed Opobalsamum quoque, & vna cum ipso Carpobalsamum, & Xilobalsamum obtineant: quando iam satis, ni fallor, populari depulso errore, hæc obtineri posse, monstratum est. Desinant ergo cum Manfredo, & Panutio de primatu per Pharmacorm depressionem contendere, obtrectationibusq. omissis, sic bona æmulatione decertent, vt opus hoc iam antea laudabiliter à Ferrante Imperato Neapoli, à Io. Pona Veronæ, ab Antonio Bertiolo Mantuæ, à Bernardino Cicada Brixiæ, à Michaele, & Balthassare Campijs Lucæ, à Pharmacopæis Serenissimi Magni Ducis, Florentiæ, & ab alijs alibi patratum, ipsi quoque pro nobilioribus saltem viris, & delicatis Principibus si non ad prædictorum, & Manfredi, & Panutij imitationem, ad Galeni saltem exemplum perficiant, & aliquam Theriacæ, & Mithridati portionem componant, & à se compositam, indiesq. meliore adinuẽto balsamo meliorẽ redditã in suis Officinis, habeãt.

PER-

PERORATIO AD LECTOREM

Et magnorum virorum de eodem Opobalſamo, Epiſtolæ.

VM Propugnationes iſtæ ſub prælo erant, & fini iam proximæ, duæ mihi redditę ſunt à Clariſſimis viris de hoc noſtro Opobalſamo elegãtiſſimæ Epiſtolæ, quas omnino corollarij veluti loco hic adiungere volui, & cũ illis alteram, viri pariter Clariſſimi de eadem materia noſtro pręſenti Prothomedico inſcriptam. Continent namq. totum id, ni fallor, quod in hac controuerſia deſiderari poeſt: hæc vltima, nempe Pariſani, reſolutionem quæſtionis an ſit, dum teſtatur Venetias aduehi Opobalſamum, & aduectum reperiri, nedum apud Nobiles, ſed penès quoque Mercatores, & Aromatarios; aliæ vero duæ Veslingij, & Nardij, alterius dubij, Quid ſit, dum affirmant controuerſum ſuccum verum eſſe Opobalſamum, non ementitum, & falſum; ille quidem vt peritus, & balſami ſi quis alius hoc æuo experciſſimus; hic vero argumento vſus, quod præcipuum ad verum cognoſcendum Opobalſamum exiſtimauit Galenus, comparatione videlicet ad ſyncerum legitimumq. Quæ probandi ratio in ſecernenda ab adulteratis ſuccis Balſami lacryma, tanti ſit à Galeno vt quandiu illi ſoli pené confidit, alia videatur ſigna à coagulatione lactis, & macula non relinquenda in laneis pannis, vel paruipendere vt explicatu difficilia, vel negligere vt non vniuerſaliter vera. Nam ſi, vt alias innui, abſque conditione vlla, & abſolutè, vt aduerſarij putant, vera eſſent ſigna iſta, inutilis profectò remaneret Pergameni ſedulitas, & ſuperuacaneum omnino à comparatione ſũptum inditium: quando nihil reperiri poteſt reſinoſum, pingue, & benè olens, quod balſamum non exiſtens, & lac coagulare, & pannos non fœdare potens ſit. Sano ergo modo hæc ab auctoribus prolata intelligantur, & Galenico interim ſigno præcipuus debeatur locus: quo, cùm doctiſſimus Veslingius, qui diu in Aegypto commoratus optimè callet Balſami ſcientiam, & acutiſſimus Nardius, qui plura tractauit Opobalſami vaſcula in Muſæo Sereniſſimæ Mediceæ Familię aſſeruata, vſi ſint; eoq. & alijs etiam notis innixi, controuerſum ſuccum, verum iudicauerint Opobalſamum; pluris vtique faciendum eſt illorum teſtimonium, quàm aliorum

mille

mille ex libris solùm (vtinam benè intellectis) negatiuè loquentium. Vt proinde eorum litteras in hoc loco collocare, reputauerim causæ opportunum, & legentibus non iniucundum. Antequam autem illas adscribam, oratum te volo, candide Lector, vt si quando in Propugnationibus hisce meis tibi visus fuero, vel non omnino conformiter loqui, vel eadem quandoq. repetere, aut sine methodo, scholasticoue ordine scribere, humaniter feras. Illas enim eo fine neutiquam elaboraui, vt ederem, ac in publicum proferrem, sed vt DD. Deputatis non inconsideratè nos approbasse propositum Opobalsamum, quinimò parum consideratè nostram approbationem nonnullos oppugnasse, ostenderem; idque cùm ab illis, (quæ eorum est benignitas, & solertia) tum Collegæ mei, tũ ego ad hanc vsque diem obtinuerimus, nihil vltra moliendum fortasse remanebat. Passus tamen sum ab amicis persuaderi, vt illæ tametsi priuatim conscriptæ, quia per multas manus etiam extra Vrbem incultiores adhuc, & Amanuensium incuria mendis plenæ oberrabant, publicã tandem aspiciant lucem horridæ saltem minus, ac mendosæ. Placuit verò eas edere sub illa prorsus forma, qua sunt exaratæ, vltima excepta, quam Etrusco idiomate, vt vulgari Euonymi oppugnationi satisfacerem, conscriptam, latinè reddidi, vt cuilibet excitatæ controuersiæ status, & progressus innotescerent, in aliud forsan tempus mihimetipsi, aut per hęc quoque tempora alijs ordinatiorem tractationem, & ex methodo contexendam relinquens. Eoq. vel libentius id præstiti, quia tibi, Humanissime Lector, placere studens, dum ab alijs audio maturiores, elegantioresq. præparari de hoc Balsamo Discursus quinimo iam à Peritissimo P.Castello Messanæ præparatum huc aduehi, vt mittam elegantem illum, quem dudum ab exercitatissimis Campijs Aromatarijs Lucensibus habuisti, acerbiusculum hunc, & primitium Balsami propugnati fructum, ad excitandum auidi intellectus erga meliora appetitum, offerre, non ingratum tibi fore putaui Verum si ex illo nullam vel hausisti vtilitatem, vel percepisti delectationem; En tibi, quæ vtramque suppeditare poterunt, pollicitæ Epistolæ, & ante illas notatu dignus Andreæ Cæsalpini locus nunc mihi ab Eruditissimo Bonanno demostratus nullo-que modo subticendus vtpote ad rem faciens, & à Doctissimo viro, nostriq. Collegij olim Medico, & in Archigymnasio, meo venerando prædecessore, conscriptus. Habetur autem in Appendice ad suos libros De Plantis, & Quæstiones Peripateticas nempe in Epistola Dedicatoria his verbis. *Illud autẽ mirum videatur aromata preciosissima simul cum fide Christiana periclitata esse, ac reuixisse. Nam cinnamomi non deerat copia Romæ ante Neronem: Postea verò quàm in India fides Euangelij*

ab

ab Apostolo prædicata minui cæpit, incæpit quoque cinnamomum desiderari, etiamsi Romanum Imperium ad illas regiones tunc magis peruenisset. Reuixit autem cùm iterum prædicari Euangelium cæpisset, Lusitanis ad eas terras penetrantibus, adeo vt hodie corticis eiusdem, quæ melior eius pars est, maior copia habeatur, quàm apud antiquos ligni, in quo nulla gratia est. Idem contigisse videtur Balsamo Orientali, quod cùm soli Iudææ datum esset, vt scribitur, expugnata à Tito, & Vespasiano ea regione non periere eius horti, imò fertiliores Romanis colentibus euaserunt, vt testatur Plinius: cum verò eadē regio sub Turcarum Imperium cessit, vnà cum fide horti omnino periere. Hodie tamen in quibusdam Aegypti, & Arabiæ locis repertum; vnde ferri cæpit ad nos integerrimus eius liquor, nuncium sperandum resurgentis fidei, quod Deus concedat. Sincerissimum autem esse illud Balsamum, experimentis traditis ab antiquis colligi potest. Contigit enim mihi optimum, & recēs vidisse apud Franciscum Medicem Magnum Ducem Etruriæ, & iterum apud Clementem VIII. Pont. Max. Liquor est pellucidus, subflauus, cuius gutta exigua aquæ instillata in calice amplo statim dispàret, non subiens aquam, sed in tota superficie dilatatur instar membranæ pellucidæ, ac tenuissimæ, Caparum, quod argumentum est tenuitatis, & puritatis in nullis alijs liquoribus visum &c.

Aemilius Parisanus Romanus, Philosophus, ac Medicus Venetus.

Bernardino Missorio Romano, ac totius Ecclesiastici Status Archiatro Dignissimo. B. A.

QVùm ad Veritatem temporis filium nati simus, Excellentissime Doctor, quàm diu iacere, & fallacijs obrui non permittit: quemadmodum & ipsa contra hominum calliditatem, & solertiam se per se tuetur, nedum etiam vestrum celebrium Doctorum sola aura. Verum quùm de Balsamo, Opobalsamoue meam pro conficienda, immo facta Romæ Theriaca sententiam requisisti, & si satius silentium duxerim, quàm meum responsum: pro veritate nihilominus, atque in hominis gratiam, & salutem, assensus sum. Propterea scripsi,

scripsi, Venetijs Opobalsamum reperiri, idq. verum, & germanum iuxta Dioscoridis sententiam, & experimenta, vt me sæpius vidisse, quinimò expertum esse confirmaui, secundum, inquam, illius opinionem quæ Veneti Aromatarij viderunt, & ni fallor testimonium dicent. Addidi memoria si recolo, saltem refero, hìc Venetijs nunc reperiri eiusdem Opobalsami tres, quatuorue (quod sciam) ampullas apud Nobiles Venetos, quas ex Aegypto Consules asportarunt: quæ balsama plurimi faciunt, quæque ex colore, & odore vera creduntur: propterea cuique experiri integrum esse offerunt. Quæ si vera sunt, vt per quàm verissima, atque volenti cuique [periculum facere sit; Vt quid in dubium vertitur], nunquid Opobalsamum reperiatur? quinimo non reperiri aiūt? Nisi omnino quis sese deuouerit Andreæ Matthiolo dicenti, Venetias in Italiamue non asportari contra Dioscoridem, & experimenta, ac sensum ipsum. Addidimus, quod nostri æui Medicus Alpinus, qui in Aegypto medicinam fecit, & easdem plantas, fructus, & Opobalsamum vidit, expertus est, scripsit, & quæ Dioscorides confirmauit, sicuti quæ Theophrastus, Serapio, Auicenna, Plinius, Albertus Magnus, & alij graues auctores dixere. Cæterum obijciunt vaferrimi, & bellæ imaginationis homines huiusmodi plātas ob bella cæsas, resecatasq. fuisse, vel etiam incendijs perijsse, quod quum contra sensum immediatè fit, sensui pœnæ subijciantur. Preterquam quod etiam Deo id repugnat, Qui in Creationis principio omnibus creatis viuentibus, animalibusq. imperauit, crescite, multiplicamini replete terram, & quodque suam sementem producat, & factum est: siue semine planta hæc producat, siue per stolones germinet, vt ficus, olea, salix (mittimus nunc, siue per bulbos, vt in nostris De subtilitate libris primæ, & tertiæ partis demonstrauimus) & tunc factum est, inquam, vt postea certum, sicuti experientia, & sensus docent. Præterquàm quòd impossibile & inauditum, species perijsse vnquam à Deo potissimum creatus: Vt ridiculum prorsus sit hoc excogitatum, si certum est, verum Opobalsamū ipsum apud magnos Principes, sicuti apud Nobiles Venetos, necnon hic apud Mercatores, atque ipsos Aromatarios, & Opobalsamum, Xilobalsamum, atque Carpobalsamum adesse. Obijciat aliquis; si Venetijs Balsamum inuenitur, cur Veneti Aromatarij theriacam cum Opobalsamo non parant? Friulæ huic obiectioni responso haud opus est scienti: Quoniam Venetijs plures Aromatarij singulis annis Theriacam conficiunt quidem; sed non ad centenas libras, verùm ad millenas ob quæstum, & lucrum, ita vt, quod nunc Venetijs extat, & reperitur Opobalsamum, nec vni illorum theriacæ sufficeret: Proinde factum puto, quod praui homines tunc hac de causa ipsum balsamum adulterauerint: Propterea de-

I inceps

inceps contigerit, quod nostrum Venetum Collegium olim nucis myristicæ oleum substituerit: & quam fortasse ob causam, Andreas Matthiolus crediderit, & scripserit Opobalsamum Venetias non asportari. Hæc mea est sententia in tui gratiam scripta Excellentissime Archiatre. Tu diu felix viue. Dat. Venet. die 28. Ian. 1640.

Paulo Zacchiæ, & Baldo Baldio Medicis Romanis Præclarissimis.

Ioannes Nardius Philosophus Medicus Florentinus. Bene agere.

Veri Opobalsami portiunculam vitrea pyxide inclusam vestro nomine (Viri Excellentissimi) dudũ reddidit mihi Tabellarius. Quidni verum dicam Opobalsamum, haud adulterinum, fictitiumue, quod omni argumentorum supellectile instructum, non superasse tantum, verùm & prosternere trucem potest inuidiam? Iam satis, superque reuelata est illorum fraus, qui obscuræ cuiusdam diligentiæ hypocrisi Balsami plantam e viuis olim concessisse, obrutamque Iudææ ruinis, ingens sui desiderium nobis reliquisse, mala fide, autumbant. Verum enim verò, qui norunt Balsamo natale solum semper fuisse Arabiam, exoticum finitimam Iudæã, dubio procul piaculares illos in Naturę numen, & mortalium beneficentiam, non risu, sed pœna mulctandos, transque fines Litterariæ R. P. perpetuo exilio damnandos, ne fucum incautis faciant in posterum, optimo suadente iure, decernent. Viuit adhuc eximia planta sub fœlicissimo Cœlo, non rara, sed frequens, nullius culturæ ambitiosa, etsi culturam minimè respuat, auelli tamen, atque asportari vix patitur. Quamquam verò alienis sedibus præ hospitis indulgentia quandoque assuescat, breui tabescat alibi, præcipuè verò longinquis Hesperiæ in oris, non est tamen, quod lacrymas transplãtata supprimat, verum vberes, easq. pro more lacteas, vel leuiter, atque cutetenus solida sui in parte saucia, vbique terrarum abundè profundit. Neque profectò nobilis succi vbertas, quem lacessita planta summa erogat liberalitate, derogat quicquam propria incolumitati; siquidem mirabili œconomia,

vt

vt singulis suis partibus, viuificus olim assignatus fuit humor, sic ramis atque semini, vel post communia fata, succi illius non minima reseruatur portio, quod sensuum irrefragabili criterio, curiosus quisque assequetur. Quorsum hæc inclamabit morosus Censor? nempe vt ex hoc armamentario pugnacissimum educam primipilum, qui tuos inundet ordines, atque pessundet. Manum conferamus. Succus ille, seu lacryma (vtrumque siquidē vox illa ὀπὸς Græcis significat) eiusdem penitus deprehenditur naturæ, atque conditionis cum succo, quo madescit Xilobalsamū, atque Carpobalsamum, igitur verum erit, atque legitimum Opobalsamum succus ille, nempe quem vos transmisistis. Probo consequentiam, non Topicè, & ex comunibus, puta, si cum Scholis dixero, quæ sunt eadem inter se, sunt & vni tertio, verum ex proprijs, & à priori; Sic verò exordiar. Vnus, idemq. penitus est succus, quo perfruitur resinifera planta singula, & quem sponte, aut vi certis erogat temporibus, Balsamum verò plantam esse resiniferam nemo est, qui ignoret, vnus, idemq. igitur erit succus, quem Balsamum profundit cum illo, quem Balsami planta sibi reseruat. Attexe modo si libet; At sensuum certa trutina eædem penitus sunt notæ, inuicemq. cōmunicant Balsami lignum, fructus, & resina illa, de qua nunc controuersia, erit igitur hæc verum, atque genuinum Opobalsamum. Fidem insuper faciet dictis vberrima Pyrotechnia, cuius ope, atque opera, vel intra horæ spatium elicias, atque è medullis Xilobalsami, vel Carpobalsami non vieti, effœtisue viribus, certè euocabis simillimum liquorem ei, quem nunc præ manibus habeo. Hæc pensitent, qui temerario ausu effrænes in veritatem debacchantur. Non minoris præterea est, quòd vestrum Opobalsamum perquàm simillimū obseruo ijs, quæ varijs comparata temporibus, diuersisq. locata pyxidibus asseruātur in Ergasterio selectioribus Pharmacis dicato à Serenissimo nostro Magno Duce. Cuius rei periculum si quis curiosus facere aueat, fautorem me habebit, cuius custodiæ pridem commissa fuere. Prodibit verò in primis vitrea phiala librarum duarum pondo, quam dono olim dederat Serenissimo Magno Duci Francisco illius nominis primo, incōparabilis rerum naturalium scrutator Vlysses Aldrouandus, necnon maior altera recētiori liquore referta, quā prędiues Mercator Ægyptius Nauium quarumdam Dominus, quæ Liburni portum appulere A.S. 1615. venum dedit Serenissimo Cosmo II. commutauit verò, vt ferunt, liquoris vnciam cum libra argenti. Cuius Opobalsami maior pars absumpta tunc fuit ab Aulico Pharmacopæo, quùm A.S. 1633. Nobiles, atque absolutissimas Antidotos confecisset Ther. Androm. & Mithridatum, nullis succedaneis suspectas, vnanimi artificum acclamatione insignes.

& Serenissimorum præsentia illustres. Eiusdem verò Opobalsami quantum sat fuit Theriacæ conficiendæ in maiori Xenodochio S. Mariæ Nouæ nuncupato Serenissimus noster enixè rogatus, magna liberalitate dono dedit sequenti anno; mirantibus singulis, quot aderant Artis Apollineæ clientibus, & succi præstantiam, & largitoris munificentiam. Neque profectò indictum abibit Opobalsamum, quo donatus fuit Magnus Dux Franciscus à Prospero Alpino: hoc verò comparatum illi, quod Turcarum Imperator eidem Serenissimo pridem dono dederat, simile prorsus deprehenditur. Addo insuper, quòd vtroque collato reliquis Opobalsami phialis meæ fidei commissis, quas varijs temporibus nostræ rapuere Triremes Christiani nominis hostibus, vnius eiusdemq; obseruo prorsus conditionis vnamquamque lacrymam, accidentarijs tantummodo notis vix discrepantem à cōpari, quas quidem (vt credere par est) inussit vetustas. Suus postremo debetur honos Auctoribus, Dioscoridi præsertim inter Antiquos, & Prospero Alpino inter Recentiores, nempe certissimo, atque oculato testi; quorum dum scripta pensito, notasque veri Opobalsami ad seueram trutinam reuoco, singulas adamussim congruere obseruo vestro Opobalsamo; has verò singulatim exponere supersedeo: non enim ignoratis (Viri præclarissimi) aliud esse Commentariũ, aliud Epistolam conscribere. Facessant proinde malè feriati Scioli, qui nescio cuius dubiæ notę prætextu, vestri Opobalsami dignitati succensere haud verentur: quos tamen non ignorasse par erat, quin memoria illud sedulò recoluisse, quòd

Multa ferunt anni venientes commoda secum,
Multa recedentes adimunt.

Hæc habui (Viri Clarissimi decus Vrbis & Orbis) quæ vobis suasoribus tenui mea ex acerra veritati litarem. Valete (amici candidissimi) nostriq; si licet, memores. Florentiæ Nonis Ianuarij A. S. MDCXL.

Per-

Perilluſtri, & Excellentiſſimo viro D. Baldo Baldo

Ioannes Veslingius S. P.

Abui tandem à Clariſſimo Tomaſino, quem proximis ſpondebas litteris Balſami liquorem: cognouique ſimul atque odorem hauſi, illum ipſum eſſe, quem in Aegypto Venetis noſtris, reduces ex Arabia Mercatores venum exhibent. Hoc præcipuè τεκμήριον puritatem eius aſſerentes, quod aquæ indita guttula protinus in pelliculam ſeſe explicet, iterumq. ſtyli cuſpide commota, colligi tota queat, ob tenuiſſimi ſpiritus deliquium pallidior: certi reliquas indolis notas, ætate plus minuſue prouecta facilius obſcurari. Quibus eò libentius ſuffragatum iui, quo maior ſucco cum recentis Carpobalſami ſapore, & odore cognatio fuit, in quo, vt cum Hermeticis loquar τὸ ἐμφυτον θεῖον euidentius ſenſuum fidem prouocat. Igitur quamuis tranſmiſſus mihi Balſami liquor, ſpontaneæ concretionis lacrymam ſuauitate non referat, quocunque tamen artificio ſit elicitus, legitimum Balſami antiquitus cogniti ſuccum, adeoque Opobalſamum iudico, etiam nunc Arabibus, Ægyptijsq; Dohon Balſan vnguen Balſami dictum. Vellem plura, niſi publicum Anatomes officium, cui totus obſtringor, ſermonis prolixioris pauſam imperaret. Vale feliciter, Vir optime, & amorem abſenti conſerua. Dedi Patauij xix. Ianuarij A. S. MDCXL.

FINIS.

Ro Orientali Balsamo Romam aduecto Propugnationes à Peritissimo, Exercitatissimoq. Domino Baldo Baldio in Vrbano Almo Gymnasio Practicæ Medicinæ Ordinario Professore, exaratas, accuratè, æquè ac attentè à me perlectas Reuerendissimi Patris Sacri Apostolici Palatij Magistri Decreto, quemadmodum pro elucidanda Problematis de Balsamo Veritate emanatas, ita Orthodoxæ, Catholicæque Veritati consonas, rectisque Moribus congruas reperi: ac proinde illas & publico prælo, lectioneque publica dignas censui, ac censeo Ego infrascriptus. Et. In fidem Romæ ipso Dominicæ Apparitionis die MDCXXXX.

Lucas Dauittus Physicus manu propria &c.

& Ego Tiberius à Fonte vltimò Deputatus à Reuerendissimo Sacri Palatij Magistro idem affirmo cum supradicto D. Luca.

Tiberius à Fonte manu propria.

Grauiora errata sic corrigantur.

Pag. 10. linea 23. lege. affirmare. 12. 25. infirmare 15 6. Mantuæ. 10. Mantuano 17. 17. in. 36. puteum. 21. 6. manus. 33 visitatum. 24. 10. color. 25. 15. currente, & volante. 27. 1. Lactescere. 31. Pausanias. 30. 22. acquiescit. 33 33. *μυρεψικῷ* 35. Priscorum. 37. 13. ignotum. 29. regali. 30. vt. 39. 30. *βαλσαμέλαιον*. 40. 19. Monardem. 43. 15. Γ. *καρποβαλσάμου ὅσον δίδωσιν*. 19. Maronitæ. 45 13. Musarumq. 46. 3. *ἠρεμμένον*. 8. promissam. 9. & 10. *ἐζωσμῶν ἢ ἰνῶδες* 19. vetustate obsoletum. 23. temperamenti. 47. 11. peritissimis. 48. 33. nam. 55. 1. allatas. 60. 3. obtinuissent. 61. 32. Neapolis.

INDEX RERVM MEMORABILIVM.

De

FINIS.

BIBLIOTECA